

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce: Programy zacházení s mladistvými odsouzenými

Treatment Programs For Juvenile Prisoners

Autor:

Podpis autora: _____

Jiří Kosteletý

Kamenný vrch 5266

43004 Chomutov

Vedoucí práce: doc.PaedDr.PhDr.Ilona Pešatová, Ph.D.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
67	0	7	5	20	5 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne:

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 10.4.2010

Podpis:

Poděkování

Rád bych poděkoval všem zaměstnancům věznice Všehrdy, kteří mi umožnili bezproblémový přístup k informacím, jež byly nezbytné pro sepsání této bakalářské práce. Děkuji vedoucí bakalářské práce doc. PaedDr. PhDr. Iloně Pešatové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Název bakalářské práce: Programy zacházení s mladistvými odsouzenými

Název bakalářské práce: Treatment Programs For Juvenile Prisoners

Jméno a příjmení autora: Jiří Kostelev

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: doc.PaedDr.PhDr.Ilona Pešatová, Ph.D.

RESUMÉ

V závěrečné bakalářské práci, která má název „*Programy zacházení s mladistvými odsouzenými*“, jsme se snažili přiblížit v teoretické a praktické části problematiku uplatňování a realizaci programů zacházení s mladistvými odsouzenými ve věznici Všehrdy.

V teoretické části jsme se nejprve zabývali vysvětlením základních pojmů z oblasti penitenciárního prostředí, které úzce souvisejí s výkonem trestního opatření mladistvých odsouzených. Zabývali jsme se důvody vzniku delikventního chování mladistvých jedinců, příčinami a faktory, které ovlivňovaly jejich chování a vedly ke kriminálnímu jednání.

V praktické části jsme konkrétně realizovali vlastní výzkum, který vedl ke zjištění oblíbenosti jednotlivých programů zacházení s mladistvými odsouzenými. Výzkum byl proveden ve věznici Všehrdy u 40 mladistvých odsouzených, kteří byli náhodně vybráni ze čtyř diferenciacních skupin.

Cílem této práce bylo na základě analýzy získaných výsledků vytvořit aktuální metodiku programů zacházení s mladistvými odsouzenými pro věznici Všehrdy.

Seznam klíčových slov

vězeňství, resocializace, dětská delikvence, mladiství, lehká mozková dysfunkce, mentální retardace, psychopatie, rodina, alkohol, omamné látky, drogová závislost, šikana, věznice Všehrdy, programy zacházení, minimální program zacházení, nástupní oddělení, pracovní aktivity, zaměstnávání odsouzených, vzdělávání odsouzených, zájmové aktivity, diferenciacní skupiny

SUMMARY

In the final bachelor's work, which is called "Programs for the treatment of juvenile convicted," we tried to bring in the theoretical and practical issues of application and implementation of programs dealing with juvenile convicted in prison Všeřdy.

In the theoretical part, we first explain the basic concepts discussed in penal environment that is closely related to the exercise of criminal actions of juvenile prisoners. We discussed the reasons for the emergence of delinquent behavior of juvenile individuals, causes and factors that influenced their behavior and led to criminal conduct.

In the practical part, we made our own research, which led to the detection of the popularity of different treatment programs. The research was conducted in prison Všeřdy with 40 juvenile convicted, who were randomly selected from 4 different groups.

The aim of this work was the analysis of the results of our research to create the methodology of treatment programs for juveniles convicted in prison Všeřdy.

Keywords:

prison service, incorporation, juvenile delinquency, juvenile, light cerebral disfunction, cephalonia, anethopathy, family, alkohol, narcotic Druha, drug addiction, chicane, prison Všeřdy, programs dealings, minimal programs dealings, starting separation, working aktivitiy, employment rate condemned, education condemned, pastime activities, differentiation groups

Název bakalářské práce: Programy zacházení s mladistvými odsouzenými

Název bakalářské práce: Programme für die Behandlung von jugendlichen verurteilt

Jméno a příjmení autora: Jiří Kostelev

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: doc.PaedDr.PhDr.Ilona Pešatová, Ph.D

das Resümee

In der Arbeit der endgültigen Bachelor-, genannt "Programme für die Behandlung von jugendlichen verurteilt," haben wir versucht, in den theoretischen und praktischen Fragen der Anwendung und Umsetzung von Programmen, die sich mit Jugendlichen im Gefängnis verurteilt Všeřdy bringen.

Im theoretischen Teil erklären wir zunächst die grundlegenden Konzepte in penitenciárního Umgebung, die eng mit der Ausübung verurteilt strafrechtlicher Maßnahmen mladistvých Zusammenhang wird diskutiert. Ich besprach die Gründe für die Entstehung des straffälligen Verhaltens von Jungfischen, die Ursachen und Faktoren, die ihr Verhalten beeinflussen und dazu führen, dass kriminelle Handlungen.

In allem die praktischen Teil, realisieren wir unsere eigene Forschung, die zur Feststellung der Beliebtheit der unterschiedlichen Behandlung Programme geführt. Die Untersuchung wurde im Gefängnis durchgeführt mit 40 Všeřdy Jugendkriminalität verurteilt, die zufällig aus 4 Gruppen unterscheiden ausgewählt.

Das Ziel dieser Arbeit war auf einer Analyse der Ergebnisse beruhen auf den derzeitigen Methoden der Behandlung Programme für Jugendliche im Gefängnis verurteilt Všeřdy schaffen.

die Schlüsselwörter:

s Gefängniswesen, e Resozialisierung, e Jugendkriminalität, e Jugendliche, e Hirnhdisfunktion, mentale Retardation, e Psychopatie, e Familie, r Alkohol, e Narkotika, e Drogenabhängigkeit, e Schikane, s Gefängnis Všeřdy, s Programmbehandlung, minimal s Programmbehandlung, s Antrittsabteilung, e Arbeitsaktivität, eBeschäftigungsverurteilter, e Verurteilterbildung, e Interessenaktivitäten, e Gruppedifferentiation

OBSAH TEORETICKÁ ČÁST

1	ÚVOD	9
2	VYSVĚTLENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
2.1	Teoretická východiska práce	11
2.2	Mladiství odsouzení	12
2.3	Specifika osobnosti mladistvých odsouzených	12
2.3.1	Obvyklé poruchy ve složce biologické	13
2.3.2	Obvyklé poruchy v oblasti psychické	14
2.3.3	Obvyklé příčiny poruch v oblasti sociální.....	15
3	RIZIKOVÉ ASPEKTY CHOVÁNÍ MLADISTVÝCH VĚZŇŮ	15
3.1	Vliv rodiny a školy na chování mladistvých	16
3.2	Vliv alkoholu na chování mladistvých	17
3.3	Vliv omamných látek na chování mladistvých	18
4	PROGRAMY ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI	21
4.1	Definice programů zacházení	21
4.2	Druhy programů zacházení	23
4.2.1	Minimální program zacházení	23
4.2.2	Pracovní aktivity	23
4.2.3	Vzdělávací aktivity	25
4.2.4	Speciální výchovné aktivity	26
4.2.5	Zájmové aktivity	26
4.2.6	Oblast utváření vnějších vztahů	27
5	STANOVENÍ PROGRAMŮ ZACHÁZENÍ	27
5.1	Nástupní oddělení	28
5.2	Vyhodnocení programů zacházení	28
5.2.1	Vnitřní diferenční skupiny	28

PRAKTICKÁ ČÁST

6	ÚVOD DO PROBLEMATIKY	32
6.1	Cíl práce	32
6.2	Místo šetření	32
6.3	Metodologie výzkumu a sběr dat	33
6.3.1	Dotazník a rozhovor	34
6.4	Výběr a popis výzkumného vzorku	35
6.5	Interpretace výsledků	37
6.6	Stanovení výsledků šetření	49
6.7	Navrhovaná opatření	52
7	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	57
	SEZNAM PŘÍLOH	59
	PŘÍLOHY	

TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD

Problematika samotného vězeňství je sama o sobě složitá. Zabezpečení každodenního bezproblémového chodu věznice, zajištění zákonem stanovených podmínek a nastolení pořádku ve věznicích je závislé na mnoha faktorech. Samotný chod věznice se řídí předpisy, nařízeními a zákony, které upravují nebo vymezují působnost a oprávnění jednotlivých věznic. Stěžejním předpisem výkonu trestu odnětí svobody je Zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém jsou přesně a jednoznačně definovány prostředky, jimiž se sleduje dosažení účelu výkonu trestu odnětí svobody. Mezi další legislativní předpisy a nařízení, kterými se upravují podmínky života vězněných osob v jednotlivých věznicích, patří Vnitřní řád věznice, jenž specifikuje jednotlivé body zákona v každé věznici. Dalšími právními předpisy, které upravují chod věznic, jsou Evropské úmluvy, smlouvy a závazky, které mají za úkol doplnit či upřesnit výkon trestu odnětí svobody. Při dodržování těchto závazných právních a legislativních předpisů nesmíme za žádných okolností snížit lidskou důstojnost osob, s nimiž přicházíme do styku, a dále je nutné vycházet ze Základní listiny lidských práv a svobod, kterou musíme plně respektovat. Důležitým motivačním faktorem k následnému vyplnění času stráveného za zdmi věznice jsou aktivity s odsouzenými a jednotlivé programy zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Náplní těchto programů je vzdělávat, zaměstnávat nebo jen zaujmout odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody a přimět je ke kladné spolupráci. Zároveň mají tyto prostředky předcházet problémovému průběhu výkonu trestu odnětí svobody či trestního opatření. Vytváření podmínek k samotné resocializaci odsouzeného, navození pocitu důležitosti opětovného začlenění odsouzeného po propuštění z výkonu trestu zpět do společnosti i následné snahy o toto začlenění jsou jedny z hlavních úkolů programů zacházení.

Hlavním důvodem, proč jsme se v předcházející části zmínili o problematice vězeňství a s ní souvisejících programech zacházení s odsouzenými, je fakt, že jsme si vybrali ke zpracování závěrečné bakalářské práce téma - ***Programy zacházení s mladistvými odsouzenými ve věznicích Všechny***. V této věznici jsem zaměstnán od roku 1996 a na služební místo dozorce – inspektor jsem zařazen již 13 let. Pracovní náplň

dozorci spočívá ve striktním dodržování zákona o výkonu trestu odnětí svobody a vnitřních předpisů, v zajišťování dodržování pořádku a kázně i denního časového rozvrhu dne. Tímto způsobem se v nemalé míře také dozorce podílí na zajišťování programů zacházení s odsouzenými. Během mého působení v přímém výkonu služby ve věznici Všehrda jsem měl možnost poznat různé sociální skupiny odsouzených, kteří využívali a využívají nabídku programů zacházení, a vývoj těchto programů, jenž se projevil především v rozšíření nabídky a kvalitě daných programů zacházení. Touto prací bychom rádi pomocí provedeného průzkumu mezi mladistvými odsouzenými vytvořili aktuální nabídku programů zacházení a zjistili oblíbenost jednotlivých druhů programů mezi mladistvými odsouzenými ve věznici Všehrda.

2 VYSVĚTLENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1 Teoretická východiska práce

Kriminologové již počátkem osmdesátých let začali výrazněji upozorňovat na skutečnost, že mnozí mladí pachatelé, dříve než spáchali trestný čin, byli sami oběti kriminality v dětském věku. Časopis *Kriminalistika* (2003) se zabýval problematikou dětské delikvence a uvádí: ¹ „Podíl dětí a mladistvých na majetkové i násilné kriminalitě budí delší dobu pozornost i znepokojení. Ačkoliv je problém dlouhodobě studován, stále přetrvává řada otevřených otázek i zcela protichůdných názorů zejména na příčiny jevu a zacházení s mladistvými delikventy.“ Děti, které se staly obětí trestného činu, se mohou později samy stát pachateli trestné činnosti. Údaje o tomto negativním sociálním jevu nejsou v současné době k dispozici, protože se jeví velmi sporadické a nekomplexní. V České republice se dosud statistická data o obětech kriminality, tedy ani dětských, oficiálně neevidují. Neregistrují je ročenky kriminality resortu Ministerstva vnitra ani Ministerstva spravedlnosti ČR. Určitými údaji pro svoji potřebu disponují pouze charitativní organizace. Celkově situaci ztěžuje vysoká latence tohoto druhu kriminality přímo v rodinách. Získávání kvalifikovaných a komplexních informací o tomto negativním jevu je nezbytný prvotní krok k řešení problematiky cestou prevence, neboť právě děti z asociálního prostředí, nefunkčních rodin, děti mravně ohrožované a zanedbávané, děti psychicky i fyzicky týrané páchají ve větší míře později v dospělosti trestnou činnost. Časopis *Kriminalistika* (2003) dále uvádí: ² „Za hlavní výstup současné vývojové kriminologie lze tedy považovat požadavek na diferenciaci uvnitř skupiny mladistvých pachatelů trestné činnosti a dále na včasnou identifikaci tzv. celoživotního pachatele. **Rozlišování mezi delikventním mladistvým a nebezpečným mladistvým zločincem** představuje podle vývojové kriminologie palčivou otázku současnosti.“ Tady je důležitá role rodiny, což znamená vést mladistvého správným směrem, přimět jej přijmout sociální návyky společnosti a snažit se ho podpořit při utváření jeho vlastního názoru a respektovat jej. Řezníček (1994) uvádí: ³ „Klíčem k úspěšné intervenci sociální práce je motivace klienta ke spolupráci.

¹ ČÍRKOVÁ, Ludmila. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika*. 2003. ročník XXXVI. č. 4

² ČÍRKOVÁ, Ludmila. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika*. 2003. ročník XXXVI. č. 4

³ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. I. vydání. Praha. 1994. str. 43

Klient přistoupí na spolupráci jen tehdy, má-li pro něj v rámci jeho životních zkušeností a konkrétní životní situace smysl.“

2.2 Mladiství odsouzení

V závěrečné práci se budeme věnovat problematice výkonu trestního opatření u mladistvých odsouzených. Jedná se o specifickou skupinu odsouzených, na které se vztahují určitá omezení, mezi těmi nejpodstatnějšími můžeme jmenovat opatření o ochraně dat a neposkytování informací o pachateli závažných trestních činů široké veřejnosti. V nejobecnější definici je mladistvý ten, ⁴*kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku*. Tato věková hranice je rozhodná pro ukládání trestních sazeb za spáchané trestné činy, které jsou označovány jako provinění. Pro tuto skupinu odsouzených platí jistá specifika, která jsou odlišná od těch, jež platí pro skupiny pachatelů, kteří dovrší hranici 18 let, tedy dospělých. Toto upravuje Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), kde jsou přesně vymezené podmínky k ukládání jednotlivých ochranných a výchovných opatření a sazeb za spáchané provinění, uvádí: ⁵*„V trestním řízení ve věcech mladistvých musejí všechny zúčastněné osoby dodržovat pravidla ochrany osobních údajů mladistvých, tj. mohou být zveřejňovány jen takové informace, které nesmí jakýmkoliv způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.“*

2.3 Specifika osobnosti mladistvých odsouzených

Obecné statistiky zabývající se kriminalitou mladistvých říkají, že 40% mladistvých odsouzených prošlo ústavní výchovou a téměř 50% mladistvých odsouzených je ve výkonu trestního opatření opakovaně. Z tohoto hlediska se jedná o náročnou klientelu, která má zkušenosti s ústavní výchovou a pevným režimem. Při hledání vhodných metod zacházení bychom se měli zajímat o příčiny nepříznivého chování těchto jedinců. Pokud budeme vycházet z konceptu osobnosti jako celku složeného z 3 základních složek, tedy složky biologické, psychické a sociální, můžeme

⁴Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č.218/2003,oddíl 3,§42 – práva mladistvého

⁵Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č.218/2003,oddíl 6,§53 – ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení

konstatovat, že v populaci mladistvých odsouzených nacházíme poruchy a deformace ve všech těchto složkách.

Samotný přístup k mladistvým odsouzeným je zcela odlišný od přístupu k odsouzeným dospělým. Je dán především citovou nevyzrálostí jednotlivých mladistvých odsouzených a s ní spojenými nepřiměřenými a často neuváženými reakcemi, které směřují nejen k agresivnímu jednání vůči ostatním, ale i vůči sobě. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.345/1999Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, uvádí, že ⁶ „k omezení negativních účinků izolace mladistvých od společnosti v důsledku výkonu trestu se u nich ve zvýšené míře uplatňují individuální způsoby zacházení. Zaměřují se na rozvíjení rozumové, emocionální a sociální zralosti mladistvých. Důraz je kladen na přijetí osobní odpovědnosti za spáchaný trestný čin, posilování samostatného řešení životních situací, omezování a zvládání agresivních reakcí a nevhodného jednání. Vzdělávací a pracovní aktivity jsou zaměřeny na získání znalostí a dovedností usnadňujících zařazení mladistvého do zaměstnání po návratu do občanského života. Mladiství jsou vedeni k takovým volnočasovým aktivitám, které odpovídají jejich vývojovým potřebám a zároveň nejsou v rozporu s běžnými společenskými zvyklostmi“.

2.3.1 Obvyklé poruchy ve složce biologické

Lehká mozková dysfunkce je jedna z nejčastějších poruch osobnosti jedinců, kteří vlivem svého chování dospěli k inkluzi patologického jednání. Většinou se jedná, jak uvádí Třesohlavá (1974), o ⁷ „děti nižší, průměrné nebo nadprůměrné inteligence s různými poruchami chování a učení“. K této poruše dochází v období těhotenství nebo při porodu. Důsledkem poruchy bývá, že dítě je hyperaktivní, mívá poruchy čtení, psaní, ve škole nebývá úspěšné. V pubertálním věku dochází k jeho inkluzi v asociálních partách a zde většinou začíná i drogovou a kriminální kariéru.

Poškození mozkových struktur následkem sniffingu toluenu dochází nejčastěji k prostorovým a časovým dezorientacím, poruše spánku, emoční rozladěnosti, občas

⁶Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.345/1999Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, Hlava III., §82

⁷TŘESOHLOVÁ, Zdeňka a kolektiv. *Lehká mozková dysfunkce u dětí*. Avicenum. Praha. 1974. str. 13

může dojít i k agresivním záchvatům. Při delším působení mohou nastat halucinace a bludné představy.

2.3.2 Obvyklé poruchy v oblasti psychické

Mentální retardace ⁸ „je vrozené postižení rozumových schopností, které se projeví neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit. Je to postižení trvalé, které nelze zásadním způsobem změnit. Obtíže v neporozumění okolí, zvýšený sklon k afektivnímu prožívání i neschopnost ovládat vlastní emoce zvyšuje riziko nepřiměřeného chování.“

Psychopatie značí hluboce zakořeněnou a přetrvávající psychickou vlastnost, stav nebo vzorce chování, které jsou vyjádřením charakteristického životního stylu jedince a jeho vztahu k sobě i druhým a které představují extrémní nebo významné odchylky (deviace) od způsobů, kterými průměrný člověk v dané kultuře vnímá, myslí, cítí a utváří vztahy k druhým. Matoušek (1998) dále uvádí: ⁹ „Psychopatie je většinou psychiatrických škol pojímána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. U mladistvých je ovšem nesnadné odlišit povahové změny vyvolané bouřlivěji probíhajícím dospíváním od stálých povahových rysů, případně od projevů procesuálního psychického onemocnění. Hlavním kritériem pro diagnostikování psychopatie je stálá, od dětství se projevující nerovnováha ve skladbě osobnostních vlastností. Nositel má kvůli ní opakované, stereotypní konflikty v sociálním prostředí.“

Narušení psychických procesů následkem užívání tvrdých drog je další psychická porucha ,kdy¹⁰ „drogami nazýváme psychoaktivní látky, které mají rychlý vliv na chování, vědomí a náladu člověka.. Psychická závislost je duševní stav vzniklý podáváním drogy, tedy nutkáním drogu brát.“ Tito lidé bývají pro společnost, ale i sami pro sebe vysoce nebezpeční, a to jak samotní narkomani, kteří drogu požili, tak ti, co vykazují abstinenční příznaky a mají nutkavou potřebu vzít drogu. Jak uvádí

⁸VÁGNEROVÁ,Marie.Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby.I.díl.Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec.Liberec.2003.str 74

⁹ MATOUŠEK,Oldřich.KROFTOVÁ,Andrea.Mládež a delikvence.I.vydání.Portál.Praha.1998.str.30

¹⁰ SOCHŮREK,Jan.Vybrané kapitoly ze sociální patologie II.díl. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec.Liberec.2001.str 21

Nešpor (1995)? ¹¹, „*Klinický obraz toxické psychosy se liší podle toho, zda jde o onemocnění akutní nebo chronické. Během celého průběhu trvá nebezpečí sebevraždy. Při chronickém onemocnění nalézáme značný úbytek inteligence, apatii, bezradnost a paranoiditu. Velmi často bývají přítomny halucinace a bludy.*“

2.3.3 Obvyklé příčiny poruch v oblasti sociální

Jednoznačným původcem poruch v sociální oblasti je rodina. Je známým faktem, že většina mladistvých klientů vyrůstá v narušeném rodinném prostředí. Jedná se o kulturně a sociálně narušené rodiny, neúplné rodiny, rodiny s rozvrácenými vztahy mezi manželi, aj. V tomto prostředí probíhá u mladistvých prvotní „socializace“, tedy začleňování se do společnosti, vzniká proces utváření vlastních názorů, postojů a hodnot. V krajních případech bývá výsledkem takto socializovaných jedinců úplná absence morálních a etických zábran.

3 RIZIKOVÉ ASPEKTY CHOVÁNÍ MLADISTVÝCH VĚZŇŮ

Typickým znakem chování mladistvých vězňů bývá věková nezralost. Umístěním do výkonu trestního opatření a začleněním do kolektivu ostatních mladistvých odsouzených začínají silnější jedinci mezi sebou soupeřit a vytvářet gangy. Zejména u mladistvých Romů můžeme pozorovat sklony k vytváření násilnických skupin s cílem okrádat a terorizovat slabší vězně, a to i za cenu vysoké brutality k saturaci vlastních potřeb. Chování takových skupin vykazuje známky šikany a vydírání. Sochůrek uvádí, že ¹², „*šikana je násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.*“ Častými projevy chování těchto skupin jsou i fyzické násilí a sexuální praktiky. K zachování objektivity v pohledu na danou problematiku je nutné poukázat na značnou variabilitu chování jednotlivých jedinců, neboť mimořádně závažné a nebezpečné patologické chování vykazují pouze někteří z mladistvých. Z tohoto důvodu musí být více než u dospělých jedinců praktikován u mladistvých individuální přístup a dále je potřeba snažit se separovat jedince s agresivními sklony od jedinců méně problémových.

¹¹NEŠPOR, Karel.MARHOUNOVÁ, Jana.*Alkoholici, fetišáci a gambleři*.EMPATIE.Praha.1995.str.74

¹²SOCHŮREK,Jan.*Kapitoly z penologie III.díl*. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec.Liberec.2007,str.28

3.1 Vliv rodiny a školy na chování mladistvých

Mladiství vyrůstající v prostředí značně sociálně narušeném, obzvláště kriminální kariérou svých rodičů, mají velký předpoklad, že v páchání trestné činnosti budou pokračovat a pokusí se tak své rodiče napodobit. Takový mladistvý nemá žádné zábrany v páchání trestné činnosti, protože jeho rodiče mu jsou vzorem. Vlastní úsilí a snaha o převýchovu takového jedince je malá. Vždyť prvotní článek prevence páchání trestné činnosti, tedy role funkční rodiny, zcela absentovala.

V těchto případech hraje důležitou roli škola, která by měla eliminovat a včas rozpoznat problémové chování jedinců a konzultovat je s rodiči. Měl by informovat a poučit rodiče o důsledcích chování mladistvého a možných alternativních speciálních metodách, které by jej mohly přimět k normálnímu způsobu života.

„¹³Dnem 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Zákon významně změnil a doplnil českou právní úpravu odpovědnosti mladistvých, jejich sankcionování i řízení ve věcech mladistvých. Zákon má tedy komplexní povahu, protože obsahuje kromě hmotně-právních ustanovení rovněž procesní úpravu řízení s mladistvými a osobami mladšími patnácti let. Významnou novinkou zákona o soudnictví ve věcech mládeže je ustanovení § 5 pojednávající o trestní odpovědnosti mladistvého. Citované ustanovení říká, že „mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný“ (§ 5 odst. 1 cit. zák.). Druhý odstavec téhož ustanovení stanoví, že „pokud se dopustí mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného, nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let. Rozumová a mravní vyspělost má dvě složky, které se vzájemně ovlivňují a tvoří z hlediska vývoje mladistvého do značné míry celek. Obecně je složka rozumového vývoje charakterizována tak, že zahrnuje postupně individuální nabývání schopností pojmového myšlení, přičemž stupeň takového vývoje je určován dosaženou úrovní tohoto myšlení. Za mravní vývoj osobnosti mladistvého se pak považuje proces, v němž si osobnost mladistvého v průběhu individuálního rozvoje osobnosti osvojuje normy

¹³JELÍNEK, Jiří. *K trestní odpovědnosti mladistvých*, Kriminallistika, roč. 2005, č. 2

chování, které platí v daném období rozvoje společnosti, tyto přeměňuje na osobní a morální kvality.“

Speciální samostatnou skupinou, kterou nesmíme opomenout a z které pochází většina mladistvých dopouštějících se závažné trestné činnosti, jsou tzv. „děti ulice“. Tyto děti, mladiství, nepoznali během svého vývoje rodinné prostředí a jsou zcela odkázány na pomoc druhých, tedy nejčastěji sociálních pracovníků a vychovatelů v ústavech. Je těžké tyto jedince motivovat k vytváření a uznávání společenských hodnot, jelikož jejich žebříček hodnot je nastavený zcela jinak. Jak Matoušek uvádí (1998): ¹⁴ „Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly. Byly vychovávány v kolektivních institucích a zařízeních, kde obvykle prošly celou sérií náhradních domovů. Jejich delikventní chování během dospívání a časně dospělosti může být někdy projevem naivity. Jejich adaptace na ústav je samozřejmě lepší než adaptace na samotný život mimo ústav, proto pro ně může být vazba i vězení známým prostředím, které nevědomky upřednostňují před nezávislou samostatností života na svobodě.“

3.2 Vliv alkoholu na chování mladistvých

Požívání alkoholu a jeho nekontrolovatelná spotřeba u mladistvých jedinců se jeví jako jeden ze spouštěcích elementů páchaní trestné činnosti. Nešpor (1995) uvádí: ¹⁵ „Alkohol je především droga, jejíž zrádnost spočívá v pozvolné tvorbě návyku. Tato droga je nejdříve příjemná, ale při pravidelném užívání výrazně mění naši psychiku.“ Pocit euforie a momentální síly jak duševní, tak i fyzické má mnohdy za následek neuvážená rozhodnutí a činy s nimi související, za které ale mají konzumenti plnou odpovědnost. Vágnerová (2003) uvádí, že ¹⁶ „alkoholová závislost vzniká jako následek dlouhodobého, pravidelného nadužívání alkoholu. Rozvíjí se zpravidla několik let, délka vývoje závislosti je individuálně různá. Vývoj závislosti na alkoholu lze rozdělit do několika fází: fáze občasné konzumace, fáze varovné, fáze kritické a fáze terminální.“ Vágnerová (2003) dále uvádí, jak ¹⁷ „nadměrná konzumace mění emoční prožívání, narušuje uvažování, alkoholik obvykle ztrácí náhled na situaci, může dojít

¹⁴MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. I. vydání. Portál. Praha. 1998. str. 43

¹⁵NEŠPOR, Karel. MARHOUNOVÁ, Jana. Alkoholici, feťáci a gambleři. EMPATIE. Praha. 1995. str. 66

¹⁶VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby. II. díl. Vysokoškolský podnik s.r.o. Liberec. Liberec. 2003. str. 71

¹⁷VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby. I. díl. Vysokoškolský podnik s.r.o. Liberec. Liberec. 2003. str. 76

dokonce i k alkoholové demenci. Ubývá schopnost sebeovládání a dochází k celkovému úpadku osobnosti.“ Je všeobecně známo, že v důsledku požívání alkoholu je páčáno mnoho závažných trestných činů. Zejména v uvolněné, někdy agresivní náladě je pachatel schopen činů, kterých by se za normálního situace nedopustil.

Boj s alkoholismem je vážným směrem v boji s trestnou činností obecně. Spojení mezi alkoholem a trestnou činností se projevuje v tom, že alkohol může vystupovat jako okolnost upevňující předchozí záměr a rozhodnutí spáchat trestný čin (stává se stimulátorem). Zde je nutno využívat celé škály opatření, protialkoholní propagandou počínaje, až po využití tvrdých opatření státního donucení užívaných v boji s alkoholismem, jejichž součástí je nucená ústavní protialkoholní léčba. Je třeba využít i zvýšenou kontrolu restaurací a barů, kde se alkohol prodává, a zaměřit se na kontrolu porušování zákona o konzumaci a prodeji alkoholu osobám mladším 18 let. Dalším výrazným krokem v boji s alkoholem je zvýšení peněžních sankcí pro ty, co zákon úmyslně porušují, až po zastavení činnosti těmto obchodníkům.

3.3 Vliv omamných látek na chování mladistvých

V současné době je situace na českém drogovém trhu pestrá, neboť od pádu komunismu a uvolnění hranic se drogové mafii v našem prostředí daří. Sochůrek (2009) uvádí: ¹⁸ „*Drogové závislosti se během 20. století staly skutečnou hrozbou současné civilizace. Jednoznačný vývoj směrem ke stále útočnějším drogám ve spojení s klesající věkovou hranicí těch, kteří je zneužívají, a jejich plošné šíření jsou základní premisy této hrozby. Zároveň jsou alkohol a drogy příčinami řady trestných činů, rozpadů rodin, podepisují se na špatné výchově dětí, jejich brzkém útěku do prostředí predeliktivní subkultury.*“ V současné době již není problémem drogu sehnat, ale kde obstarat potřebné finance na její nákup. Jelikož požíváním drogy se její spotřeba stále zvyšuje, vede taková situace k páčání trestné činnosti za účelem obstarání potřebných financí k nákupu. Jedná se především o drobné majetkové trestné činy, ale vzhledem k stupňující se závislosti zvyšuje se i trestná činnost a přibývá agresivita a brutalita.

Mladiství jsou nejrizikovější skupinou, kterou problém zasahuje, jak uvádí Kalina (2003): ¹⁹ „*Trend zneužívání drog je nejvýraznější ve věku 15 – 19 let.*“ V současné době však není bohužel problém obstarat si drogu na základní škole, učilišti

¹⁸ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Vysokoškolský podnik s.r.o. Liberec. Liberec 2009, str. 106

¹⁹ KALINA, Kamil a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti 2 díl*. Úřad vlády České republiky. I. vydání. Praha. 2003. str. 232

či vysoké škole. Právě mladiství, kteří dosud nejsou ani výdělečně činní, zvyšují úsilí zajistit si finanční prostředky nelegální cestou. Nejčastěji zneužívané drogy jsou v dnešní době marihuana a pervitin.

Zde pro názornost přikládám tabulku s rozdělením omamných látek, které jsou běžně dostupné (tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: Druhy omamných látek

DRUHY OMAMNÝCH LÁTEK	
LÁTKY CENTRÁLNĚ TLUMIVÉ	alkohol, barbituráty, trankvilizéry
OPIÁTY	opium a jeho deriváty, kodein, heroin, morfin, methadon
STIMULANTIA	amfetaminy, fenmetrazin, pervitin, kokain, nikotin, kofein
HALUCINOGENY	LSD, mezkalin
KONOPI	marihuana, hašiš
INHALANTY	organická rozpouštědla, chemikálie
ZÁVISLOSTI NA LÉCÍCH	analgetika, antidepresiva, psychostimulancia

Nepodaří-li se omezit užívání drog mezi mládeží, bezesporu přibude i mladistvých mezi pachateli, a to nejen vlastní drogové kriminality, ale i kriminality majetkové, násilné a mravnostní. Klíčový boj s kriminalitou by tak měl začínat již v jejích počátcích, v předcházení zdánlivě neškodné hře na zkušenou. Imunitní systém každého z nás je jiný, a proto se účinky omamných látek projevují specificky. Dávka pro jednoho zdánlivě neškodná může znamenat pro druhého smrtelné nebezpečí. Ve chvíli, kdy jedinec poprvé experimentuje, vede jej většinou touha poznat, co je tak tabuizováno a odsuzováno společností, a pro sebe samého zjistit, jaké to má na jeho osobu účinky. Nevědomky tak ohrožuje svůj život.

Soustavnou osvětou, jednáním s rodiči i preventivními aktivitami ve školách je nutné neustále informovat o následcích a účincích užívání drog. Především se tento problém nesmí nechávat stranou, ale musí se mu věnovat vysoká pozornost. Je třeba využít i pomoc médií, jež mají prostředky pro dostačující dávku informací. Pokud selže primární prevence a jedinec není schopen identifikovat včas možný problém, který souvisí s užíváním drog, je zapotřebí, aby zasáhl odborný pracovník. Nešpor (2003) uvádí: ²⁰ „Důležitost práce s dětmi a dospívajícími nespočívá pouze v jejich počtu, ale vyžaduje také mimořádné schopnosti odborného pracovníka. Ten musí být nejen

²⁰ KALINA, Kamil a kolektiv. Drogy a drogové závislosti 2. Úřad vlády České republiky. I. vydání. Praha. 2003. str. 232

dobrým profesionálem v oboru závislostí, dobrým poradcem či psychoterapeutem, ale měl by mít také dobrou znalost v oblasti dětského adolescentního vývoje, znalost sociální problematiky včetně základních charakteristik současné rodiny a v neposlední řadě by měl disponovat osobností, která je stabilní, jasná, zralá a zároveň pro děti, jejich rodiny či adolescenty přijatelná.“ Nelze se tvářit, že tento problém není či že se nás netýká.

4 PROGRAMY ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI

V této části práce se zaměříme na jedince, u kterých se objevily známky disociálního chování a jsou odsouzení za trestnou činnost k výkonu trestního opatření. U těchto jedinců selhala jakákoli socializace a jejich antisociální jednání je negativním důsledkem výchovy, kde alkohol, drogy a násilí byly běžnou realitou. Následně po pravomocném odsouzení a umístění do výkonu trestního opatření, jak je uvedeno ve Vyhlášce ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody č.345/1999, ²¹ „*věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.*“

Programy jsou odsouzenému nabízeny na základě komplexní zprávy výběrem z těch alternativ programů zacházení, které má věznice k dispozici. Mladistvý má možnost zvolit si pro něj ten nejvhodnější. Komplexní zpráva, na jejímž základě jsou programy nabízeny, je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického a případně dalšího lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného. Odsouzenému se na základě zpracované komplexní zprávy nemusí nabídnout celý rozsah možných programů, ale může mu být nabídnuta pouze část tohoto celku. Pokud si odsouzený nezvolí žádný typ programu zacházení, zúčastňuje se automaticky minimálního programu, který je stanoven vnitřním řádem věznice, a to s ohledem na svůj zdravotní stav. Odsouzený musí být se zvoleným druhem programu seznámen, což stvrdí svým podpisem.

4.1 Definice programů zacházení

Program zacházení je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu. Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Garantem programů zacházení je příslušný speciální pedagog, který tyto programy

²¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.345/1999Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, Hlava IV., §36 – realizace programů zacházení

sestavuje a aktualizuje ve spolupráci s ostatními zaměstnanci věznice. Základní program zacházení vychází z vyhlášky ministra spravedlnosti ze dne 21. prosince č.345/1999Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.²² „Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku jeho trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného, její obsah je důvěrný.

Jak dále uvádí zákon o výkonu trestu odnětí svobody č.169/1999 Sb.,²³ „program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na činnosti směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr. V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života. Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. Z výše uvedeného je zřejmé, že má být naší snahou co nejefektivněji zapojit odsouzeného do některého z nabízených programů zacházení, zaujmout jej a snažit se tak na něj cíleně působit prostřednictvím resocializačních programů, které jsou v možnostech věznice. Sochůrek (2007) dále uvádí: ²⁴ „ Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Hlavním cílem programu zacházení s odsouzenými je vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci. Cíle programů zacházení s pachateli, které se soustředí na osobnost jedinců, jsou nejlépe dosažitelné v případě zaměření se na specifické problémy spojené s jejich chováním. “

²²Zákon č.169/1999 Sb.,Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů,Hlava III,§41 – programy zacházení

²³Zákon č.169/1999 Sb.,Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů,Hlava III,§41 – programy zacházení

²⁴SOCHŮREK,Jan.Kapitoly z penologie II.díl. Vysokoškolský podnik s.r.o,Liberec.Liberec.2007, str.44,47

4.2 Druhy programů zacházení

²⁵ *Programy zacházení s odsouzenými se člení na:*

- minimální program zacházení
- pracovní aktivity
- vzdělávací aktivity
- speciálně výchovné aktivity
- zájmové aktivity
- oblast utváření vnějších vztahů.

4.2.1 Minimální program zacházení

Minimální program zacházení je zpravidla uplatňován pouze u odsouzených zařazených ve III. přístupné skupině vnitřní diferenciaci. Cílem tohoto programu je vést odsouzené k bezproblémovému výkonu trestu v souladu se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody bez potřeby přijímání mimořádných opatření. ²⁶*“Minimální program zacházení tvoří především pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného“,* povinnost dodržovat běžné společenské normy, pořádek, kázeň a povinnosti stanovené Zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, Řádem výkonu trestu odnětí svobody a Vnitřním řádem věznice, jakož i provádění úklidových a dalších prací k zajištění každodenního provozu věznice.

4.2.2 Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami se rozumí zaměstnávání odsouzených, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice a pracovní terapie vedená zaměstnanci vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním. Odsouzený je zařazen do práce na základě rozhodnutí ředitele nebo jeho zástupce, čemuž předchází doporučení odborných zaměstnanců, zda odsouzeného zařadit do zaměstnání, či nikoliv. U odsouzeného, kterého chceme zařadit a který sám projevil zájem pracovat, se přihlíží k jeho zdravotnímu stavu, vzdělání a získané praxi v daném oboru, výši jeho pohledávek, délce trestu a sociální situaci. Dále se přihlíží k osobnosti odsouzených, k jejich skutečnému zájmu pracovat, přizpůsobit se konkrétním podmínkám pracovního

²⁵ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.345/1999 kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, §36, Hlava IV, odstavec 2- realizace programů zacházení

²⁶ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §37, Hlava IV- realizace programů zacházení

zařazení a k plnění jejich povinností v dosavadním průběhu výkonu trestu. Odmítnout přidělenou práci může pouze odsouzený starší 65 let, v plném invalidním důchodu, trvale nebo dočasně práce neschopný nebo ten, který má pracovat u soukromých subjektů. Pro ostatní odsouzené je povinnost přidělenou práci vykonávat. ²⁷*Odmítnutí přidělené práce se považuje za hrubé porušení povinností odsouzeného, za což se zpravidla ukládá kázeňský trest.* Po zařazení do práce musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi, bezpečností práce a musí znát příslušné bezpečnostní normy na pracovišti.

➤ **současný stav zaměstnávání osob**

V současné době není zaměstnávání vězněných osob snadné. Vlivem přílivu zahraničních pracovníků, především z bývalého Sovětského svazu, kteří nemají vysoké nároky na mzdu, se pro řadu soukromých zaměstnavatelů nestávají nejekonomičtější pracovní silou. Zvýšením nákladů na zaměstnávání vězněných osob řada dlouholetých soukromých spolupracovníků přerušuje kontakty a hledá alternativní levnější pracovní sílu. Do snížení pracovního zájmu o odsouzené se promítl i dopad hospodářské krize, která je globální, a proto samozřejmě se negativně promítla i do zaměstnávání vězněných osob v českém vězeňství. Časopis České vězeňství uvádí: ²⁸ „*Zejména v době vlivu ekonomické krize je nezbytně nutné, aby vězeňské systémy hledaly účinné způsoby udržení a zvyšování zaměstnanosti vězňů a činily tak i živou mezinárodní výměnou zkušeností.*“

Vliv na míru zaměstnanosti odsouzených má bezesporu i to, jestli věznice disponuje vlastními výrobními halami. Dalším faktorem ovlivňujícím zaměstnanost odsouzených v jednotlivých věznicích je jejich zdravotní stav, manuální zručnost a úroveň jejich pracovních návyků. Mezi další negativní indikátory zaměstnávání odsouzených patří i nedostačující hygienické prostředí na pracovištích a stavebně technické zabezpečení výrobních hal. Přitom je zaměstnávání vězněných osob jedním z největších motivačních činitelů k jejich resocializačnímu procesu a bylo by tedy vhodné využívat této možnosti v daleko větším rozsahu. Klady pracovního zařazení odsouzených představuje především takto vzniklý kontakt s civilním sektorem, možnost zlepšení vlastní ekonomické situace a možnost snížení nákladů na pobyt ve

²⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti .č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §41, Hlava IV, odstavec 3 – zaměstnávání odsouzených

²⁸ KAČER, Robert. *Odborníci o zaměstnávání vězňů*. časopis České vězeňství. ročník 2009. č.3. str 6

výkonu trestu odnětí svobody. Důležité je v neposlední řadě získání pracovních návyků a tím i umožnění opětovného začlenění do společnosti.

V českých věznicích je v současné době více než 21 tisíc vězněných osob. Časopis České vězeňství (2009) uvádí skupiny odsouzených osob, které jsou z určitého důvodu hůře zaměstnatelné: ²⁹ „obecně jsou hůře zaměstnatelní lidé s nižší kvalifikací a vzděláním, mladší 25 let nebo starší 50 let. Dále pak lidé z nejnižších sociálních vrstev nebo etnických skupin. Tento výčet dále rozšiřují osoby závislé na psychotropních a návykových látkách, osoby se sníženou mentální úrovní, se sníženou tělesnou hmotností (jejich možnost zařazení do práce posuzuje lékař) či násilníci, kteří mají za sebou útoky na zaměstnance či spoluvězně, a dále útěkáři, čili osoby, které se pokusily o útěk. Jen z tohoto neúplného přehledu je jasné, že obsazení jednotlivých pracovišť s cílem splnit potřebné požadavky kvalifikační, objemové a bezpečnostní není vždy úplně jednoduché. I přes všechny tyto překážky se daří vězeňské službě udržovat hranici zaměstnanosti vězňů kolem 60 procent.

4.2.3 Vzdělávací aktivity

³⁰ „Vzdělávacími aktivitami se rozumí vzdělávání organizované a realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm“ a to je zaměřeno např. na jazykovou přípravu, základy společenských věd, kurz základů obsluhy počítačů, atd. Další možností je vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu nebo výkonu vazby.

➤ Školské vzdělávací středisko věznice Všechny

Nedílnou součástí naplňování účelu výkonu trestu zejména u mladistvých odsouzených je vzdělávání, které věznice zajišťuje prostřednictvím ³¹ „Školského vzdělávacího střediska, které je jedním ze sedmi odloučených pracovišť Středního odborného učiliště Vězeňské služby, zřízeného pro muže po roce 1990. Rozsah výuky Školského vzdělávacího střediska se v průběhu let 1990-1997 postupně rozšířil z jednoho na šest učebních oborů a po rekonstrukci bývalé výrobní vnitřní haly Preciosy v roce 2005 bylo vzdělávání odsouzených rozšířeno o sedmý učební obor. Ve

²⁹ HALUZOVÁ, Soňa. BLANDA, Robert. *Při práci utíká trest rychleji*. časopis České vězeňství. ročník 2009. č. 3. str. 15

³⁰ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti .č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §36, Hlava IV, odstavec 4 – realizace programů zacházení

³¹ <http://www.vscr.cz/veznice-vsechny-96/zakladni-informace-151/charakteristika-veznice-3921>

věznici vznikl nový ucelený výukový komplex s kapacitou 150 žáků denního studia. V současné době zde studují odsouzení v 7 dvouletých učebních oborech (Stavební výroba, Květinářské a zelinářské práce, Provoz společného stravování, Strojírenská výroba, Zpracování dřeva, Elektrotechnická výroba a Malířské a natěračské práce). Souběžně s těmito učebními obory probíhají akreditované pětiměsíční kurzy. Dále se odsouzení mohou přihlásit do 7 neakreditovaných pětiměsíčních kurzů (např. Kurz výroby rozvaděčů, Malíř-natěrač, Práce na PC). Od 1. ledna letošního roku je Střední odborné učiliště Vězeňské služby samostatnou organizační jednotkou a spolupráce mezi ŠVS a věznici probíhá na základě uzavřené smlouvy. V průběhu roku bylo do různých forem studia zařazeno 374 odsouzených, v zájmových kroužcích pracovalo 81 odsouzených. Průběžný průměrný počet frekventantů studia činil 136,3 fyzických osob. Přestože je výslednost studia limitována "průtokem" odsouzených (v důsledku kratších trestů a zejména výslednosti institutu podmíněného propuštění mnozí frekventanti odcházejí před završením studia), jsou studijní výsledky uspokojivé; v průběhu roku bylo vydáno 208 certifikátů, z toho: 152 certifikátů akreditovaného oboru studia (26 výučních listů, 47 ročníkových vysvědčení a 79 osvědčení o rekvalifikaci) a 256 certifikátů o završení neakreditovaného oboru studia (potvrzení o zaučení).

4.2.4 Speciální výchovné aktivity

³²Speciálními výchovnými aktivitami se rozumí individuální a skupinové přístupy vedené odbornými zaměstnanci. Zejména se jedná o terapeutické aktivity (ergoterapie, muzikoterapie, pohybová terapie, arteterapie, psychoterapie, sociální výcvik), dále o sociálně právní poradenství, trénink zvládání vlastní agresivity a relaxační metody.

4.2.5 Zájmové aktivity

³³Zájmovými aktivitami se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které se rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu odsouzených. Jsou realizovány v rámci

³²Vyhláška Ministerstva spravedlnosti .č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §36, Hlava IV, odstavec 4 – realizace programů zacházení

³³Vyhláška Ministerstva spravedlnosti .č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §36, Hlava IV, odstavec 5 – realizace programů zacházení

jednotlivých oddílů nebo oddělení podle aktuálních možností a nabídky věznice. Rozumí se jimi aktivity např. sportovní, rukodělné, naučné a poznávací, orientované na kulturní a aktuálně společenské dění.

4.2.6 Oblast utváření vnějších vztahů

Oblastí utváření vnějších vztahů se rozumí připravení ideálních podmínek pro odsouzené po skončení výkonu trestu odnětí svobody a následném propuštění z věznice. V této oblasti je odsouzeným nápomocen především sociální pracovník. Hlavní náplní tohoto druhu programu zacházení je udržení kontaktu s rodinou a blízkými osobami formou korespondence, telefonických rozhovorů a návštěv, dále pomoc při zajištění pracovních podmínek po skončení trestu. Uplatňuje se zde i snaha zajistit odsouzenému po propuštění z věznice bydlení, pokud jej již nemá. Mimo aktivity uvedené v programu zacházení má možnost odsouzený v době vymezené vnitřním řádem, za což se považuje osobní volno odsouzeného, využívat další aktivity, která věznice nabízí. Může se jednat o poslech rozhlasových stanic či sledování televizních pořadů, odběr tisku a knih, které si odsouzený hradí z vlastních fondů, má možnost využívat vězeňskou knihovnu, v rámci zájmových aktivit má možnost podílet se na vydávání vězeňského časopisu, v neposlední řadě je zajištěna účast na bohoslužbách.

5 STANOVENÍ PROGRAMŮ ZACHÁZENÍ

Na základě vyhodnocení výsledků a shromážděných informací o daném odsouzeném v komplexní zprávě z psychologických charakteristik, pedagogického posouzení, zdravotního posudku, hodnocení z výkonu vazby, sociálního posudku a jiných dostupných materiálů stanoví speciální pedagog před umístěním odsouzeného na ubytovnu, jaký program zacházení bude odsouzenému stanoven. Ten se odsouzenému stanoví na nástupním oddělení. Program zacházení musí schválit ředitel věznice nebo jeho zástupce, odsouzený je s ním seznámen a svůj souhlas stvrdí podpisem.

5.1 Nástupní oddělení

³⁴*Po přijetí do věznice se nově přijatí odsouzení ubytují odděleně od ostatních odsouzených, a to v nástupním oddělení věznice. Během pobytu v nástupním oddělení, jehož délka se určuje individuálně a nepřevyšší zpravidla dva týdny, zpracují určení odborní zaměstnanci komplexní zprávu o odsouzeném, včetně návrhu programu zacházení s odsouzeným. Odsouzený se podrobně seznamuje s obsahem zákona, vyhlášky, vnitřního řádu a s prostředím, ve kterém bude trest vykonávat.*

5.2 Vyhodnocení programů zacházení

Programy zacházení jsou průběžně vyhodnocovány vychovatelem, odsouzený musí být s výsledkem seznámen, aby věděl, v jaké míře program plní či neplní, a musí toto seznámení podepsat. Kladný a zodpovědný přístup k plnění daných cílů, který si odsouzený v programu zacházení zvolil, je předpokladem k přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice, nebo přeřazení do jiné diferenciacní skupiny ve věznici. Z těchto vyhodnocení se převážně čerpá i při zpracování dalších hodnocení na odsouzeného pro potřeby soudu, policie či kurátorů. U odsouzených, kteří vykonávají trest odnětí svobody ve věznici, se provádí vyhodnocení a aktualizace programu zacházení takto:

<i>věznice s dohledem a dozorem</i>	<i>– jednou za dva měsíce</i>
<i>věznice s ostrahou</i>	<i>- jednou za tři měsíce</i>
<i>věznice se zvýšenou ostrahou</i>	<i>- jednou za šest měsíců</i>
<i>věznice pro mladistvé</i>	<i>- jednou za měsíc</i>

Aktualizací programu zacházení se rozumí i zařazení do minimálního programu zacházení, či přechod do individualizovaného programu zacházení.

5.2.1 Vnitřní diferenciacní skupiny

Hledání vhodných kritérií, která by nám sloužila k efektivnějšímu rozdělení odsouzených do jednotlivých diferenciacních skupin, není snadné. Jak uvádí Čírtková (2004): ³⁵ „Hledání těch nejvhodnějších kritérií klasifikace probíhá již poměrně

³⁴Vyhláška Ministerstva spravedlnosti .č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §8, Hlava II., odstavec 2 – nástupní oddělení

³⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Vydavatelství a nakladatelství Čeněk. Plzeň. 2004. str. 142

*dlouhou dobu a dodnes není tato otázka zcela uspokojivě vyřešena. Vývoj názorů se ubíral od zcela jednoduchých klasifikačních systémů, které braly v úvahu pohlaví a věk odsouzených, ke komplexněji založeným třídícím postupům.“ V současné době se již používá daleko komplexnějšího hodnocení, které slouží k efektivnějšímu umisťování odsouzených do jednotlivých skupin. Vyhází především z komplexní zprávy, která je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického a lékařského posouzení. Důležitou úlohu v samotné realizaci umisťování odsouzených do diferenciačních skupin hraje role propustnosti a pružnosti, jak dále Čírtková (2005) uvádí: ³⁶ „*Problematické je rovněž zajištění požadavku propustnosti a pružnosti klasifikace. Pokud institucionální, personální a organizační podmínky výkonu trestu odnětí svobody neumožňují splnit to, na co aspiruje klasifikace, jde vstupní psychologické vyšetření odsouzeného do prázdna a efektivnost celého systému se vytrácí.*“*

Diferenciační skupiny jsou přístupné a rozdělují se u dospělých a mladistvých odsouzených do tří základních skupin:

1. diferenciační skupina

2. diferenciační skupina

3. diferenciační skupina

³⁷ *Do první přístupné skupiny (diferenciační) se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.*

Do druhé přístupné skupiny (diferenciační) se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení

Do třetí přístupné skupiny (diferenciační) se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení

- ✓ *plní pasivně nebo jej odmítají,*
- ✓ *neplní své povinnosti,*
- ✓ *chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.*

Odsouzený může být na základě dobrého chování a kladného přístupu k programu zacházení přeřazen do jiné diferenciační skupiny, nejdříve však po dvou hodnotících obdobích. Návrh podává vychovatel příslušného odsouzeného po konzultaci se speciálním pedagogem, který předá žádost k projednání odborným

³⁶ČÍRTKOVÁ,Ludmila.*Forenzní psychologie* Vydavatelství a nakladatelství Čeněk.Plzeň.2004.str.143

³⁷SOCHŮREK,Jan.*Kapitoly z penologie II.díl.* Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec.Liberec.2007,str.41

zaměstnancům a k následnému schválení řediteli věznice. Odsouzený může zpravidla postoupit maximálně o jednu skupinu, a to jak pro něj výhodnější, tak i méně výhodné. Jak dále Sochůrek (2007) uvádí, „*prostupné skupiny vnitřní diferenciací tvoří ucelený systém pozitivní motivace mladistvých odsouzených*.“ Mladiství odsouzení se na základě charakteristiky osobnosti a spáchaného trestného činu se ve věznicích pro mladistvé rozdělují do čtyř **základních diferenciacních skupin**:

základní skupina A

základní skupina B

základní skupina C

základní skupina D

³⁸*Do základní skupiny A se zařazují odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, u nichž poruchy chování vyplývají z nevhodného sociálního prostředí, emoční a sociální nevyzrálosti, popřípadě špatného zacházení.*

Do základní skupiny B se zařazují odsouzení s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti.

Do základní skupiny C se zařazují odsouzení s poruchami chování včetně poruch chování způsobenými užíváním návykových látek, kteří vyžadují specializovaný výkon trestu.

Do základní skupiny D se zařazují odsouzení s mentální retardací.

O zařazení mladistvého odsouzeného do základní diferenciacní skupiny rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborných zaměstnanců. Základní skupiny vnitřní diferenciací mladistvých odsouzených se zpravidla člení stejně jako u dospělých na tři prostupné skupiny. Do těchto skupin jsou mladiství odsouzení zařazováni na základě svého chování, jednání a postojů k výkonu trestního opatření. Sochůrek (2007) dále uvádí, že ³⁹ „*základní diferenciacní skupiny se liší obsahem a způsobem zacházení odpovídajícím potřebám, žádoucí změny osobnosti mladistvého, jejichž součástí působení na mladistvé ve všech základních diferenciacních skupinách jsou i vzdělávání a vhodné formy sociálního výcviku*.“ Přearažení odsouzeného je možné

³⁸Vyhláška Ministerstva spravedlnosti .č. 345/1999, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, §36, Hlava III., §83 – výkon trestu u mladistvých

³⁹SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II. díl*. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec. Liberec. 2007, str. 41

zpravidla o jednu skupinu, a to zpravidla po dvou hodnotících obdobích programu zacházení. Jestliže odsouzený vykoná mimořádný čin či vykazuje podstatnou změnu chování, lze jej přeradit o dvě skupiny. Návrh na přerazení v kratším termínu může odborným zaměstnancům výjimečně podat speciální pedagog.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

V této části práce se zaměříme na analýzu empirického šetření, které jsme uskutečnili v zařízení vězeňské služby ve věznici Všehrdy. Cílem tohoto šetření bylo zodpovědět si otázku, zda nabízené programy zacházení pro mladistvé odsouzené poskytované ve věznici Všehrdy jsou dostačující a zajišťují optimální směřování k požadované celkové nebo částečné resocializaci mladistvého odsouzeného. Dalším bodem, který jsme podrobili zkoumání, je, zda jsou tyto programy zacházení, které jsou mladistvým odsouzeným nabízeny, dostačující. Další důležitou skutečností, na kterou jsme výzkum směřovali, je zjištění oblíbenosti nabízených programů zacházení mezi mladistvými odsouzenými.

6.1 Cíl práce

Cílem této práce je zjistit oblíbenost a využitelnost programu zacházení u mladistvých odsouzených ve věznici Všehrdy. Výsledky, které získáme pomocí strukturovaných dotazníků, budeme vyhodnocovat a porovnávat s předpoklady, které jsme si stanovili na počátku samotného výzkumu. Na konci našeho šetření by výsledným produktem mělo být vytvoření aktuálního plánu programů zacházení pro mladistvé odsouzené ve věznici Všehrdy.

V naší bakalářské práci jsme si stanovili pět předpokladů (dále viz P1-P5), které pomocí dotazníkového šetření a následnou analýzou získaných informací potvrdíme či vyvrátíme.

- ***OBLAST PRACOVNÍ AKTIVITY***

P1) Domníváme se, že vzhledem k výzkumnému vzorku respondentů, se kterými bude průzkum proveden (mladiství odsouzení), nebude zájem o pracovní zařazení vyšší než 30%.

- ***OBLAST VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT***

P2) Předpokládáme, že o vzdělávání ve výkonu trestního opatření projeví větší zájem skupina A a B mladistvých odsouzených nežli skupina C a D mladistvých odsouzených.

- ***SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÉ AKTIVITY***

P3) Domníváme se, že více než polovina mladistvých odsouzených vyhledala dobrovolně za účelem řešení krizové situace speciální pedagogy či psychology ve věznici Všehrdy.

- ***OBLAST ZÁJMOVÝCH AKTIVIT***

P4) Předpokládáme, že zájem o účast na volnočasových aktivitách nabízených ve věznici Všehrdy bude ve všech skupinách A, B, C, D shodný.

- ***OBLAST UTVÁŘENÍ VNĚJŠÍCH VZTAHŮ***

P5) Domníváme se, že nejběžnější formou udržování kontaktu s jejich blízkými bude u respondentů všech diferenciačních skupin A, B, C, D kontakt písemnou formou.

6.2 Místo šetření

Průzkum, jenž byl proveden, se uskutečnil ve věznici Všehrdy, která se nachází v Ústeckém kraji přibližně 10 km od města Chomutov. Výstavba věznice byla započata v roce 1958 na místě bývalé kachní farmy a po jejím dokončení zde byly do výkonu trestu odnětí svobody umístěny odsouzené ženy, stejně tak tomu bylo až do roku 1989. V současné době je věznice určena pro muže odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody a pro výkon trestu trestního opatření mladistvých. Nachází se zde oddělení s dohledem, oddělením s dozorem a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek, jež je umístěno ve věznici s dozorem. V současné době se jedná o jedinou věznici v České republice, která má oddělení pro výkon trestního opatření pro mladistvé odsouzené.

6.3 Metodologie výzkumu a sběr dat

K provedení empirického průzkumu u mladistvých odsouzených jsme se rozhodli využít metody kvantitativní, která bude pro náš výzkum dostačující. Sběr dat potřebných k analýze byl zajištěn prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru, při němž jsem měl možnost osobního kontaktu s odsouzenými a především jsem mohl využít vlastní znalosti prostředí, ve kterém se mladiství odsouzení pohybují. Ve většině

případů se jednalo o odsouzené, již jsou zde umístěni za závažnou trestnou činnost. Z důvodu omezených komunikačních dovedností mladistvých odsouzených a k zajištění správného vyplnění dotazníku a ověření údajů, které byly prezentovány v dotazníku, jsem s každým odsouzeným provedl před vypsáním dotazníku rozhovor. Ten zvýšil věrohodnost dat, která byla jeho pomocí získána, jelikož odsouzení nejednali anonymně, ale byli v přímém kontaktu s dotazujícím.

Při rozhovoru šlo především o získání základních demografických dat, které identifikovaly jednotlivého mladistvého odsouzeného a umožnily zajistit důvěryhodnost údajů, které uváděl v dotazníku. Jednalo se především o základní údaje, jako jsou věk, pohlaví, rodinný stav, dosažené vzdělání a aktuální trestná činnost, což jsem si mohl ihned ověřit z osobní karty o odsouzeném a zjistit tak, zda údaje, které prezentoval odsouzený, jsou věrohodné (viz tabulka č. 1, č. 2).

Se všemi odsouzenými byl proveden krátkodobý rozhovor v místnosti oddělení výkonu trestu odnětí svobody, kanceláři vychovatele, jež poskytla možnost izolace daného respondenta od ostatních odsouzených, čímž se předešlo možnému ovlivňování respondenta při jeho odpovědích na kladené dotazy. Po jednotlivých ukončených rozhovorech byl mladistvému odsouzenému vydán polostrukturovaný dotazník, který obsahoval 20 uzavřených i otevřených otázek. Čas pro jeho vyplnění byl stanoven na 20 minut (příloha č.1). Odsouzení byli předem informováni o dobrovolnosti a anonymitě při vyplňování dotazníku, s čímž plně souhlasili. Každý mladistvý odsouzený obdržel dotazník, jenž obsahoval 20 otázek, které byly různým způsobem zaměřeny na programy zacházení pro mladistvé odsouzené a rozčleněny do 5 částí. Každá část dotazníku zaměřená na konkrétní díl programů zacházení obsahovala 4 otázky. Dále byli odsouzení informováni, že informace získané šetřením budou použity pouze pro účely této práce a nebudou dále šířeny.

Pro výslednou podobu znázornění výsledků šetření jsem zvolil procentuelní zakreslení, které bylo vypočteno ze zjištěných dat.

6.3.1 Dotazník a rozhovor

Pro sběr a závěrečnou analýzu dat jsem zvolil jako nejvhodnější způsob zpracování získaných informací podobu strukturovaného dotazníku, kde se budou vyskytovat uzavřené výčtové otázky. Tento způsob jsem zvolil z důvodu snadného a rychlého zpracování dat získaných pomocí empirického šetření u mladistvých

odsouzených ve věznici Všehrdy. Nevýhodou dotazníku mohl být fakt, že vzhledem k anonymitě, kterou dotazníkové šetření nabízí, mohl respondent uvést zcela mlhavé a nepravdivé informace. Důvěryhodnost získaných informací jsem se snažil zefektivnit pomocí řízeného rozhovoru, při kterém jsem získal základní demografické údaje, které jsem zaznamenal do záznamového archu a ihned porovnal s údaji z osobní karty odsouzeného. Krátkodobý rozhovor obsahoval základní údaje o dotazníkovém šetření, odsouzeného jsem seznámil s anonymitou a dobrovolností vyplňovaného dotazníku.

Jediné specifikum, které bylo nutné pro vyhodnocování výsledků z dosaženého výzkumu ošetřit, spočívalo v označení dotazníků pro jednotlivé diferenciacní skupiny, aby bylo dosaženo správného zaznamenání získaných výsledků. Dotazníky byly v rohu označeny dle odpovídající diferenciacní skupiny velkými číslicemi pro snadnější zpracování dat a zařazení údajů do správného grafu. Pro diferenciacní skupinu *A* jsme zvolili číslici (1), pro diferenciacní skupiny *B* jsme zvolili číslici (2), pro diferenciacní skupinu *C* jsme zvolili číslici (3) a pro diferenciacní skupinu *D* jsme zvolili číslici (4).

Dále byl odsouzený seznámen s účelem dotazníku a cílem, pro který bude využit. V neposlední řadě bylo odsouzenému objasněno, jak má dotazník vyplnit a k čemu bude prospěšný. Na vyplnění dotazníku byl stanoven čas 15 minut, dotazník obsahoval dvacet otázek. Zaměření dotazníku směřovalo především k cíli mé práce, který spočíval v analýze dosavadních nabízených programů zacházení pro mladistvé odsouzené, především jejich oblíbenosti, a k využití údajů pro ověření předpokladů, které byly stanoveny na počátku výzkumu. Výsledkem práce by měl být graf ukazující oblíbenost jednotlivých programů zacházení, které z nich odsouzení užívají více a které méně a které zcela postrádají v aktuální nabídce. Dalším důležitým krokem, který bude proveden na základě dotazníkového šetření, bude vypracování nových alternativ programů zacházení, které by měly posloužit k vytvoření aktuální metodiky programů zacházení pro mladistvé odsouzené ve věznici Všehrdy.

6.4 Výběr a popis výzkumného vzorku

Pro kvantitativní empirická šetření je typický záměrný výběr zkoumaného souboru tak, aby vybrané osoby disponovaly potřebnými vědomostmi či zkušenostmi v daném prostředí. Věznice Všehrdy je v současné době jedinou věznicí v České republice, kde jsou umístěni mladiství odsouzení k výkonu trestního opatření. Z tohoto důvodu se nabízelo několik možností výběru vzorku mladistvých, které jsem podrobil

průzkumu, na jehož závěru budou vytvořeny analýzy k porovnání předpokladů. Nabízela se zde možnost výběru vzorku respondentů dle věku, dosažného vzdělání, národnostní příslušnosti, aktuální trestné činnosti, diferenčiačného rozdělení, aj.

Naši práci jsme zaměřili na skupinu 40 mladistvých odsouzených, kteří jsou umístěni ve výkonu trestního opatření pro závažnou trestnou činnost, a na základě charakteristiky osobnosti a spáchaného provinění se rozdělují do čtyř diferenčiačných skupin A, B, C, D. Z každé této skupiny jsem náhodným výběrem zvolil pět mladistvých odsouzených, u kterých jsem provedl výzkumné šetření. Každý mladistvý odsouzený obdržel dotazník, který obsahoval 20 otázek, které byly různým způsobem zaměřeny na programy zacházení pro mladistvé odsouzené. Analýzou dat, která byla od mladistvých odsouzených získána, by měl být graf ukazující oblíbenost jednotlivých programů zacházení, které z nich odsouzení využívají více, které méně a které zcela postrádají v nabídce programů zacházení a volnočasových aktivit. Dalším důležitým krokem, který bude proveden na základě sběru dat z dotazníkového šetření, bude vytvoření nových alternativ programů zacházení, které by měly sloužit k vytvoření aktuální metodiky programů zacházení pro mladistvé odsouzené ve věznici Všehrdy.

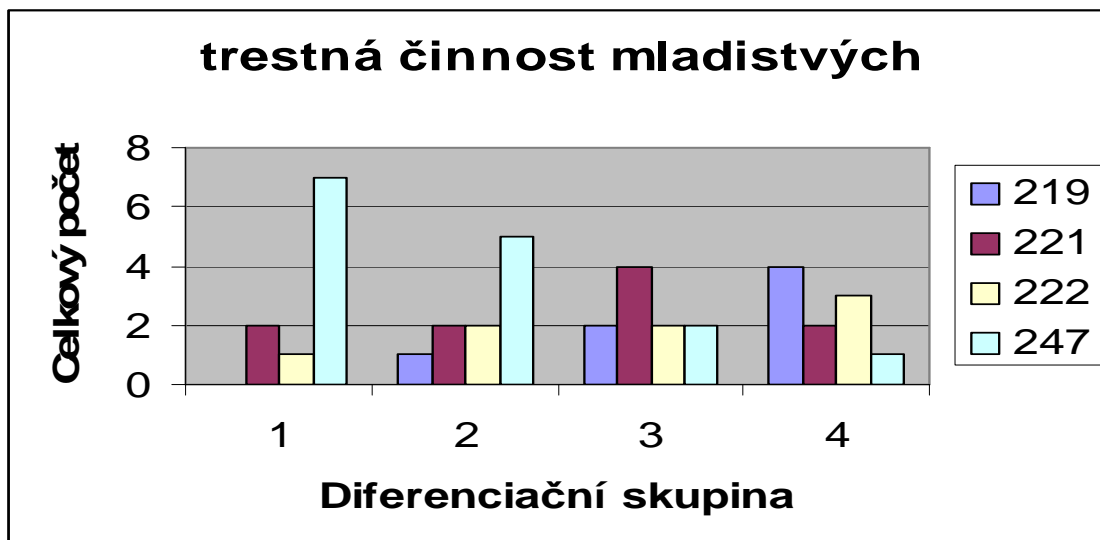
- **skupina A(1)** - sem se zařazují odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, u nichž poruchy chování vyplývají z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálости, popřípadě špatného zacházení.
- **skupina B(2)** - zde jsou zařazeni odsouzení s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti.
- **skupina C(3)** - sem se zařazují odsouzení s poruchami chování včetně poruch chování způsobených užíváním návykových látek, kteří vyžadují specializovaný výkon trestního opatření.
- **skupina D(4)** - kam se zařazují odsouzení s mentální retardací.

Z analýzy údajů získaných prostřednictvím řízeného rozhovoru jsme získali základní údaje, které nám ukazují, za jakou trestnou činnost bylo 40 mladistvých odsouzených umístěno do výkonu trestního opatření ve věznici Všehrdy (viz graf 1).

Dále jsme se zaměřili na jednotlivé diferenčiačné skupiny, ve kterých jsme zjistili značné rozdíly v závažnosti páchaní trestné činnosti. Zatímco v diferenčiačné skupině A (v grafu 1, pod číslem 1) byli převážně mladiství odsouzení, kteří se dopustili krádeží, v diferenčiačné skupině D (v grafu 1, pod číslem 4) převažovali jedinci páchající násilné trestné činnosti a vrazi. Takto získané výsledky byly pro nás užitečné

z důvodu vytvoření objektivního náhledu na skupinu mladistvých, se kterými byl proveden náš průzkum.

Graf 1 : AKTUÁLNÍ TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH ODSOUZENÝCH

Z výsledků řízeného rozhovoru jsme se dozvěděli, že méně jak třetina dotazovaných mladistvých odsouzených je ve věku 15-16 let (tabulka č. 2), což samozřejmě může mít vliv na kvalitu odpovědí a jejich věrohodnost. Pouze 10 dotazovaných odsouzených dosáhlo věku plnoletosti.

Tabulka č. 2: VĚKOVÁ HRANICE MLADISTVÝCH

ROZDĚLENÍ		DIFERENCIAČNÍ SKUPINA			
		A	B	C	D
VĚK	15-16 let	3	2	4	3
	17-18 let	5	4	5	4
	18-více let	3	3	1	3

6.5 Interpretace výsledků

Výsledky, které byly získány pomocí dotazníku, kde odsouzení nejčastěji odpovídali formou ano či ne, popřípadě doplňujícími odpověďmi, jsme postupně vyhodnotili a zaznamenali graficky do tabulky. Otázky byly rozloženy tak, aby obsahovaly odpovědi na jednotlivé oblasti programů zacházení. Dotazníky byly rozdány na dvě části ve skupinách po 20 odsouzených, přičemž jsme každou

diferenciační skupinu na dotazníku označili velkou číslicí (pro lepší orientaci při vyhodnocování výsledků), která odpovídala dané diferenciační skupině. Toto dělení proběhlo z důvodu kapacitních možností kulturní místnosti a snížení rizika ovlivňování výsledků „opisováním“. Na vypracování dotazníku byl odsouzeným stanoven čas 15 minut.

Samotné vyplňování dotazníku proběhlo v kulturní místnosti a odsouzení ochotně vyplnili všechny položené otázky. Musíme konstatovat, že odsouzení se po celou dobu aktivně zapojovali do všech činností, které bylo nutno podstoupit v rámci průzkumu, a ochotně spolupracovali. Ač jsme pracovali se skupinou mladistvých delikventů, musíme přiznat, že samotný postoj odsouzených k našemu šetření byl více než vstřícný, což nás příjemně překvapilo. Vstřícné jednání odsouzených můžeme přičíst faktu, že odsouzení byli vystaveni podmínkám, které dobře znají, a většina odsouzených, s nimiž byl dotazník zpracován, jsou jedinci, které jsme mohli poznat blíže z důvodu mého povolání a funkčního zařazení.

❖ P1 - OBLAST PRACOVNÍCH ATIVIT

V této části naší práce se budeme věnovat pracovním zkušenostem a návykům mladistvých odsouzených před nástupem výkonu trestního opatření a možnosti pracovního zařazení ve věznici Všehrdy. Z údajů, které jsme získali pomocí řízeného rozhovoru, víme, že se budeme zabývat skupinou mladistvých odsouzených, kde většina z nich nedosáhla plnoletosti. Zpracováním údajů z dotazníku jsme získali informace o pracovních aktivitách zkoumaného vzorku 40 mladistvých odsouzených (tabulka č. 2). Bylo zjištěno, že devět odsouzených pracovalo před nástupem do výkonu trestního opatření. Naprostá většina odsouzených (75% dotazovaných) projevila zájem o zařazení do práce, pokud jim bude nabídnuta ve věznici. Zajímavým zjištěním bylo sociální uvědomění mladistvých odsouzených, že pokud budou mít po propuštění z výkonu trestního opatření zajištěnou práci, je jejich opětovné začlenění do společnosti jednodušší. Vzhledem k nízkému věku dotazovaných a faktu, že u některých z nich byly problémy s dokončením základní školní docházky, je překvapující, že mají takto kladný postoj k pracovním povinnostem.

Tabulka č. 3: **OBLAST PRACOVNÍCH AKTIVIT**

	SKUPINA A				SKUPINA B				SKUPINA C				SKUPINA D			
	Ano		Ne		Ano		NE		Ano		NE		Ano		NE	
		%		%		%		%		%		%		%		%
Byl jste před výkonem trestního opatření zaměstnán?	5	50	5	50	3	30	7	70	1	10	9	90	0	0	10	100
Pracoval byste, pokud vám věznice nabídne práci?	10	100	0	0	9	90	1	10	7	70	3	30	4	40	6	60
Máte zájem po výkonu trestního opatření pracovat?	9	90	1	10	4	40	6	60	3	30	7	70	3	30	7	70
Myslíte, že pokud máte zaměstnání, máte větší šanci na integraci do společnosti?	8	80	2	20	6	60	4	40	4	40	6	60	2	20	8	80

Otázka č. 1 - *Byl jste před výkonem trestního opatření zaměstnán?*

Ze získaných výsledků, které odsouzení uvedli, vyplývá, že ti, kteří jsou zařazení v diferenciacní skupině A a B měli již před samotným nástupem do výkonu trestního opatření pracovní zkušenosti. Jednak z důvodu vyššího věku, který tyto skupiny zastupovaly, ale především díky samotné snaze najít si zaměstnání. V diferenciacní skupině C a D, až na jednu výjimku, neměli odsouzení pracovní zkušenost před výkonem trestního opatření. Jako nejčastější odpověď odsouzení uváděli brigádnické sezónní práce a jeden odsouzený byl zaměstnán jako zedník přidavač (viz tab. č. 3).

Otázka č.2 - **Pracoval byste, pokud vám věznice nabídne práci ?**

Ze získaných výsledků lze snadno rozpoznat, že odsouzení by rádi ve věznici pracovali. Ze 40 mladistvých odsouzených projevilo zájem pracovat 30 mladistvých odsouzených, což je 70 %. Důležitým faktem pro zaměstnávání mladistvých jedinců je jejich věk. Většina z nich totiž nesplňuje zákonné podmínky pro trvalé zaměstnání a nemůžou být zaměstnání. Ve věznici Všehrady je většina mladistvých zařazena na Školské vzdělávací středisko. Takto zařazení odsouzení jsou označeni jako pracující a pobírají přídatky na jídle (viz tab.č.3).

Otázka č.3 - **Máte zájem po výkonu trestního opatření pracovat?**

O potřebu pracovat po výkonu trestního opatření projevila nejvyšší zájem diferenciační skupina A. Ostatní odsouzení buď nejsou zcela rozhodnuti, anebo plánují finanční prostředky získat i jinou cestou než pracovním zařazením. Uvádějí, že budou pokračovat v trestné činnosti, při které si můžou zajistit finanční hotovost pro vlastní potřebu. Takto zhodnotily svoji situaci nejčastěji diferenciační skupiny C a D (viz tab. č.3).

Otázka č.4 - **Myslíte, že pokud máte zaměstnání, máte větší šanci na integraci do společnosti?**

S tímto tvrzením souhlasili mladiství odsouzení ve většině z diferenciačních skupin A a B, což lze přičíst faktu, že jsou zde odsouzení, kteří již byli před nástupem do výkonu trestního opatření zaměstnáni a jsou odsouzení pro méně závažnou trestnou činnost než odsouzení ze skupiny C a D, kteří projevili minimální zájem o pracovní aktivitu po skončení trestu.

❖ **P2 - OBLAST VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT**

V této části práce se budeme zabývat vzdělanostní úrovní mladistvých odsouzených, kteří se zúčastnili našeho průzkumu. Bude nás zajímat jejich dosažené vzdělání (tabulka č. 4) a především, zda jsou ochotni aktivně absolvovat výuku ve formě dokončení základní školní docházky či učebních oborů, popřípadě rekvalifikačních kurzů nabízených věznicí Všehrdy. Samotná věznice Všehrdy disponuje odloučeným Školským vzdělávacím střediskem, které nabízí široké možnosti učebních oborů, ale i kurzů. Je zde tedy velký předpoklad, že odsouzení osloví svou nabídkou a většina mladistvých odsouzených bude chtít využít nabídky některých aktivit pořádaných tímto střediskem. Na základě získaných výsledků z dotazníků, bude snadné rozpoznat oblíbenost jednotlivých učebních oborů i kurzů a zda odsouzení rádi využívají tuto možnost vzdělávání. V samotném závěru musíme konstatovat, že mladiství odsouzení projevili vysoký zájem o zařazení do některé z forem školských aktivit, kdy ze 40 dotazovaných odsouzených uvedlo 38 mladistvých odsouzených, že má zájem o učební obor či kurz na Školském vzdělávacím středisku ve věznici Všehrdy (tabulka č. 4).

Tabulka č. 4 - **OBLAST VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT**

	SKUPINA A				SKUPINA B				SKUPINA C				SKUPINA D			
	Ano		Ne		Ano		NE		Ano		NE		Ano		NE	
		%		%		%		%		%		%		%		%
Dokončil jste základní školní docházku?	10	100	0	0	10	100	0	0	9	90	1	10	8	80	2	20
Měl byste zájem navštěvovat nějaký obor ŠVS ve věznici?	10	100	0	0	10	100	0	0	10	100	0	0	8	80	2	80
Měl by jste zájem o rekvalifikační kurzy ve věznici?	10	100	0	0	10	100	0	0	8	80	2	20	5	50	5	50
Jste vyučen v nějakém oboru?	4	40	6	60	2	20	8	80	2	20	8	80	0	0	10	100

Otázka č.1 - *Dokončil jste základní školní docházku?*

V této položce odpovídala většina odsouzených shodně. Z celkového počtu 40 odsouzených dokončilo základní povinnou školní docházku 37 mladistvých odsouzených. Pouze 3 respondenti uvedli, že nemají dokončenou základní povinnou školní docházku, a to dva z diferenční skupiny D a jeden odsouzený z diferenční skupiny C. Věznice Všehrdu, která spolupracuje se Základní školou v Údlících u Chomutova, zajistila těmto odsouzeným individuální studijní plán, který byl sestaven za pomoci speciálních pedagogů a sociálních pracovníků vězeňské služby společně se zaměstnanci Základní školy v Údlících (viz tab.č.4).

Otázka č.2 - *Měl byste zájem navštěvovat nějaký obor ŠVS ve věznici?*

Pokud se jedná o vlastní zařazení mladistvých odsouzených do učebního oboru ve věznici Všehrdu, odsouzení o ně projevíli hromadně zájem a s výjimkou dvou odsouzených (z diferenční skupiny D), kteří uvedli, že nemají o učební obor či kurz zájem, všichni podali nebo si podají přihlášky do učebního oboru nebo kurzu na Školském vzdělávacím středisku ve věznici Všehrdu. Z dotazníku vyplynulo, že odsouzení nejčastěji uvádějí zařazení či žádost o zařazení do učebního oboru Stavební výroby – obor zedník (13 dotazníků). Druhou nejčastější skupinou, která byla zastoupena v dotazníkovém šetření, je obor elektrotechnický shodně s oborem truhlář (7 dotazníků). Mezi dalšími, které odsouzení uvedli, byly obory malíř (6 dotazníků), obor zahradník (3 dotazníky) a obor kuchař (2 dotazníky). U odsouzených, kteří uvedli v dotazníku, že nemají zájem o zařazení do učebního oboru ve věznici Všehrdu, lze usuzovat, že tak jednali z důvodu snížené mentální úrovně (viz tab.č.4).

Otázka č. 3 - *Měl by jste zájem o rekvalifikační kurzy ve věznici?*

Zde podobně jako o zařazení na Školské vzdělávací středisko odsouzení projeví hromadný zájem. Nejčastější skupinou, která tak uvedla, je diferenční skupina A, B, ale i skupina C, ve které uvedlo osm odsouzených z 10 zájem o rekvalifikační kurz. Zájem o tyto kurzy lze přičíst nejen faktu, že nejsou tak časově náročné jako samotné studium v učebním oboru, ale i uvědomění si zvýšení kvalifikace po propuštění z výkonu trestního opatření. Mezi nejčastější žádosti o rekvalifikační kurz patřily žádosti o řidičský průkaz, obsluhu počítačů či jazykové kurzy. U diferenční skupiny A jsem zaznamenal u pěti odpovědí zájem odsouzených i o možnost finančně se podílet na těchto kurzech (viz tab. č. 4).

Otázka č. 4 - *Jste vyučen v nějakém oboru?*

Vyhodnocením výsledků a s přihlédnutím na věk dotazovaných respondentů lze konstatovat, že ze 40 mladistvých odsouzených je vyučen v oboru osm odsouzených (5 odsouzených zedníků, 2 zámečník, 1 malíř – natěrač). Ostatní odsouzení přerušili studium z důvodu páchaní trestné činnosti či vyloučení z učiliště a v neposlední řadě také umístěním do výkonu trestního opatření. Dalším důvodem nízké úrovně vzdělání je i samotný věk dotazovaných odsouzených (viz tab. č. 4).

❖ **P3 - SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÁ OBLAST**

V této části práce lze předpokládat zdrženlivost mladistvých odsouzených vůči odpovědím na jednotlivé otázky k tomuto okruhu programu zacházení. Především z důvodu obavy před zveřejněním údajů, které budou obsaženy v jednotlivých dotaznících. Většina mladistvých odsouzených prochází složitým životním, ale i vývojovým obdobím, kdy nejsou zcela samostatní a nejsou schopni odhadnout reakce a způsoby chování, které by odpovídaly dané situaci. I z tohoto důvodu není překvapující, že většina mladistvých odsouzených vyhledala nebo aktivně navštěvuje speciální pedagog (tabulka č. 5) z důvodu zvládání stresových situací, ale i agrese, která je jim způsobována spoluodsouzenými. Tito pracovníci pro ně představují „most“, který překlenuje soužití mezi odsouzenými a vězeňským personálem. Veškerá jejich důvěra je soustředěna na tyto specialisty, kterým věří, že se budou snažit vyřešit nastalý problém za ně. Takto oslovení zaměstnanci věznice nesmí především zneužít důvěry odsouzeného a v mezích zákona se snažit citlivě vyřešit nastalou situaci. Nejčastějším způsobem je přearování odsouzeného na jiný oddíl. Pokud je situace vážná, umísťuje se

mladistvý odsouzený na krizové oddělení ve věznici na dobu nezbytně dlouhou pro zvládnutí krizového stavu. Na tomto oddělení jsou pod zvýšeným bezpečnostním dohledem a jsou pravidelně navštěvováni výchovnými a speciálními pracovníky, kterým oddělení podléhá.

Tabulka č. 5 - **OBLAST SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÁ**

	SKUPINA A				SKUPINA B				SKUPINA C				SKUPINA D			
	Ano		Ne		Ano		NE		Ano		NE		Ano		NE	
		%		%		%		%		%		%		%		%
Je pro vás speciální pedagog důvěryhodná osoba, které sdělíte důvěrné informace ?	9	90	1	10	7	70	3	30	5	50	5	50	8	80	20	20
Vyhledal jste pomoc jiného speciálního pracovníka ve věznici?	10	100	0	0	10	100	0	0	3	30	7	70	9	90	1	10
Je ve věznici někdo jiný, kdo vám pomohl překonat dosavadní výkon trestního opatření?	9	90	1	10	4	40	6	60	3	30	7	70	3	30	7	70
Máte pocit, že vám je umožněno kdykoliv navštívit speciálního pedagoga?	8	80	2	20	6	60	4	40	4	40	6	60	2	20	8	80

Otázka č.1, - *Je pro vás speciální pedagog důvěryhodná osoba, které sdělíte důvěrné informace ?*

V této položce odsouzení většinou shodně odpovídali pozitivně. Ze 40 odsouzených uvedlo 26, že speciální pedagog je pro ně důvěryhodná osoba. Nejčastěji se kladné odpovědi vyskytovaly v diferenční skupině A, devět odsouzených (90% dotazovaných respondentů), a diferenční skupině D, osm odsouzených (80% dotazovaných respondentů viz. tab. č.5).

Otázka č.2 - *Vyhledal jste pomoc jiného speciálního pracovníka ve věznici?*

V této položce uvedlo 32 mladistvých odsouzených, že vyhledalo pomoc jiného specialisty ve věznici. Nejčastěji se jednalo o vězeňského psychologa a sociálního pracovníka. Nejčastěji tak jednali z důvodu nezvládnutí adaptace při přechodu z vazební věznice do výkonu trestního opatření a zařazení do kolektivu mezi ostatní odsouzené, kde ve většině případů docházelo k fyzickému násilí a odběrům stravy u těchto odsouzených (viz. tab. č.5).

Otázka č.3- *Je ve věznici někdo jiný, kdo vám pomohl překonat dosavadní výkon trestního opatření?*

Zde odsouzení uváděli různé osoby či motivační činitele, které jim slouží k překonání průběhu výkonu trestního opatření, a to - osm odsouzených uvedlo v dotazníku vychovatele na příslušné ubytovně, čtyři odsouzení uvedli speciálního pedagoga, šest odsouzených uvedlo motivaci podmíněného propuštění a jeden odsouzený uvedl dozorce (viz. tab. č.5).

Otázka č. 4 - *Máte pocit, že vám je umožněno kdykoliv navštívit speciálního pedagoga?*

U této odpovědi v dotazníku došlo k zvláštní shodě mezi mladistvými odsouzenými, když 20 odsouzených uvedlo, že možnost má, a 20 odsouzených uvedlo, že tu možnost nemá. K této části otázky mohu pouze konstatovat, že odsouzení, kteří uvedli, že nemají možnost se setkat se speciálním pedagogem, tuto možnost nevyužívají dobrovolně. Ve věznici Všehrdy je speciální pedagog součástí týmu a je společně s vychovatelem na ubytovně odsouzených (viz. tab. č.5).

❖ P4 - OBLAST ZÁJMOVÝCH AKTIVIT

V této části práce lze předpokládat stejně jako u oblasti vzdělávacích aktivit zvýšený zájem mladistvých odsouzených o nabízené aktivity. Ze získaných údajů, které se vztahují k problematice zájmových aktivit, je zřejmé, že mladiství odsouzení mají zájem o tento druh trávení volného času ve věznici. Ve všech diferenčních skupinách byli odsouzení, kteří měli ve svém programu zacházení sportovní aktivity (tabulka č. 6). Největší zastoupení ve všech diferenčních skupinách bylo u míčových her, které bylo shodně uvedeno u 80% odsouzených v každé diferenční skupině. Překvapivě velký zájem byl o taneční kroužek, který uvedli ve svých výsledcích odsouzení z diferenční skupiny D (40%). Překvapující byly především výsledky doplňujících otázek, které odsouzení ochotně vyplňovali. Musíme přiznat, že stojí za úvahu, zda by některé uvedené v odpovědích nemohly být zařazeny do programu zacházení. Výhodou v oblasti zájmových aktivit je způsob, kterým jsou na odsouzené aplikovány. Většina těchto aktivit není finančně ani profesně náročná a má ji možnost vykonávat „každý zaměstnanec“ ve věznici. Jedinou podmínkou je, že nesmí být v rozporu s pracovními povinnostmi zaměstnance a bezpečnostním hlediskem, které by mohlo vzniknout. Většina z aktivit, které odsouzení uvedli, není finančně náročná. Odsouzeným se prostřednictvím tzv. GRANTŮ zakupují prostředky k těmto účelům a 90% aktivit se vykonává na ubytovnách, kde jsou odsouzení umístěni.

Tabulka č. 6 - **OBLAST ZÁJMOVÝCH AKTIVIT**

zájmové aktivity mladistvých odsouzených		DIFERENCIAČNÍ SKUPINA							
		A	%	B	%	C	%	D	%
stolní tenis		6	60	4	40	6	60	4	40
šachy		2	20	1	10	1	10	0	0
míčové hry		8	80	6	60	8	80	8	80
kondiční posilování		3	30	2	20	2	20	0	0
hudební kroužek		2	20	3	30	4	40	2	20
taneční kroužek		1	10	3	30	2	20	4	40

Otázka č. 1 - *Máte ve svém programu zacházení některé volnočasové aktivity? Pokud ano, tak které?*

Otázka č. 2 - *Postrádáte v nabídce zájmových aktivit programy, které byste rádi navštěvovali ve věznici Všehrdy? Pokud ano, napište které?*

Otázka č. 3 - *Jak jste trávil svůj volný čas před nástupem do věznice?*

Otázka č. 4 - *Účastnil byste se v rámci zájmových aktivit vysvětlení problematiky extremismu a rasové nesnášenlivosti? Pokud ano, tak proč?*

Odsouzení dále odpovídali na doplňující otázky, které směřovaly k vlastnímu programu zacházení a aktivitám, které postrádají ve věznici Všehrdy. Ze získaných údajů je zřejmé, že většina mladistvých odsouzených postrádá ve svém programu nabídku v podobě – videoprojekce v kinosálu, kulturní a hudební představení. Další nejčastější odpovědí bylo trávení volného času v plaveckém bazénu (zde se jednalo o odpovědi čtyř odsouzených, kteří jsou zařazeni v I. prostupné skupině, diferenční skupině A). Většina odsouzených (90%) z celkového počtu uvedla, že před výkonem trestu odnětí svobody měla vlastní aktivitu. Mezi nejčastější aktivity mladistvých odsouzených před nástupem trestu výkonu trestního opatření patřily **počítačové hry**. Z celkového počtu uvedlo 10 % odsouzených, že nemělo žádnou aktivitu ani nevyvíjelo žádnou snahu ji nalézt. Svůj volný čas trávili v partách, kde nejčastěji konzumovali alkohol a sháněli peníze na zakoupení drogy.

Pokud máme hodnotit výsledky, které byly získány v této oblasti utváření programů zacházení, musíme konstatovat, že odsouzení projevíli dostatečný zájem o nabízené aktivity. Problém je v samotném utváření jednotlivých programů pro jednotlivé odsouzené. Nejčastěji se realizují hromadně bez zájmu odsouzených tyto aktivity dobrovolně vykonávat. Individuálním přístupem a realizováním aktivit, o které

odsouzení opravdu mají zájem, lze dosáhnout pozitivního výsledku v přístupu k výkonu trestního opatření.

Důležitým bodem v této části naší práce byla otázka extremismu a rasismu. Jelikož se jednalo o anonymní dotazníkové šetření, objevovaly se ve výsledcích etnický podbarvené odpovědi, které směřovaly k nesnášenlivosti jiné rasy. Musím se zmínit, že v uvedeném vzorku 40 mladistvých odsouzených se nacházeli příznivci extrémistických skupin i odsouzení Romové. Překvapující byl fakt, že většina dotazovaných jedinců by ráda navštěvovala tuto formu realizace programu zacházení. Zbytečné plýtvání času a psychické vypětí zaměstnanců vězeňské služby při povinném programu zacházení, kde mladiství odsouzení nedobrovolně tráví svůj čas, je jen mrhání energií zaměstnanců vězeňské služby. Zařazení nových programů zacházení a aktivit, které jsou slučitelné s podmínkami výkonu trestního opatření, může přispět k většímu zájmu odsouzených tyto aktivity zařadit do svého programu zacházení. Nové programy by měly být pro mladistvé odsouzené více motivační a snaha odsouzených by měla směřovat k získání výhody tento program zacházení nebo aktivity navštěvovat. Velkým motivačním prvkem nejen pro mladistvé odsouzené, ale i dospělé je pobyt v civilním prostředí. Ač je jen krátkodobý, představuje příjemnou změnu oproti zažitému stereotypu vězeňského života (viz. tab. č.6).

❖ P5 - OBLAST UTVÁŘENÍ VNĚJŠÍCH VZTAHŮ

V této části práce, která je zaměřena především na udržování vnějších vztahů s rodinnou a blízkými, jsme pomocí dotazníků získali informace, jakým způsobem mladiství odsouzení udržují kontakt se svými blízkými a rodinnou. Jak se dalo předpokládat i vzhledem k ekonomické situaci naprosté většiny mladistvých, je nejčastější formou udržování kontaktu korespondence (tabulka č. 7). V této tabulce jsou dále zaznamenány i další formy navazování kontaktu s civilním světem, které odsouzení využívají.

Otázka č. 1 – *Vyberte, jaké jsou pro vás formy udržování kontaktu s rodinou?*

Ze získaných výsledků je zřejmé, že nejčastější formou udržování kontaktu s rodinou je pro odsouzené písemná forma, dopisy či korespondenční lístky. Druhou nejčastější formou kontaktu s rodinnou je pro odsouzené návštěva, kterou uvedla více než polovina dotazovaných respondentů. Takto je hodnocena jednak z důvodu osobního kontaktu, ale především také, protože rodiče či blízcí příbuzní mají odsouzeným

možnost zakoupit potraviny ke konzumaci na návštěvní místnosti, což je pro většinu odsouzených příjemným zpestřením šedého života a jednotvárného stereotypu za zdmi věznice. Zde musíme poznamenat, že pro samotnou věznici tento typ kontaktní návštěvy představuje vysoké bezpečnostní riziko, které spočívá jednak v možnosti předání nepovolených věcí odsouzenému (drogy, peníze zbraně ...), ale především v možnosti vstupu nebezpečných osob za účelem osvobození vězně. Samotným návštěvám předchází ze strany věznice přísná opatření, kdy jsou jednotlivě všichni návštěvníci podrobováni osobním kontrolám za pomoci detektorů a jejich zavazadla procházejí rentgeny. Ze získaných výsledků dále vyplývá, že všech 40 námi dotazovaných mladistvých odsouzených udržuje kontakt s rodiči či příbuznými. Za zmínku stojí i fakt, že v poslední době začali odsouzení využívat telefonní automat, který je umístěn uvnitř věznice na oddělení výkonu trestu odnětí svobody, a na základě žádosti, kterou odsouzený předloží, je zpravidla tento kontakt s rodinnou povolen. Jediný problém spočívá v zakoupení telefonní karty, což je pro většinu mladistvých odsouzených neřešitelný problém. Nejvíce využívají této formy kontaktu mladiství odsouzení z diferenční skupiny A (viz. tab.č. 7).

Otázka č. 2 – Komu nejčastěji směřuje vaše korespondence?

Jak se dalo předpokládat vzhledem k nízkému věku dotazovaných nejčastěji udržují kontakt rodinnou. Dále pět odsouzených uvedlo, že si dopisují s družkou. Zajímavou volbou pro některé odsouzené je dopisování si přes inzerát. Zde musíme poznamenat, že odsouzení tak činí záměrně nikoli se snahou navázat vztah, ale čistě účelově, protože chtějí získat určité věci (zaslání balíku, známek...). Z dotazovaných mladistvých bylo z diferenční skupiny C (dva odsouzení) a z diferenční skupiny D (tři odsouzení) celkem pět odsouzených, kteří v současné době neudržují žádný kontakt s rodinou. Uvádějí, že o ně nikdo nemá zájem, a především nemají prostředky (viz. tab. č.7) k tomu, tento kontakt uskutečnit.

Otázka č. 3 – Máte možnost z věznice sdělit informace pomocí pevné linky zřízené ve věznici?

Na tuto otázku odpovědělo 10 odsouzených (což je 25% dotazovaných), že má či mělo možnost tento způsob kontaktu s rodinnou využít. Jak již bylo výše zdůrazněno, tento způsob udržování kontaktu je pro většinu mladistvých odsouzených ekonomicky nereálný a 30 mladistvých odsouzených (což je 75% dotazovaných) uvedlo, že tento způsob kontaktu s rodinnou nevyužívá (viz. tab. č.7).

Otázka č. 4 – Máte strach, že po skončení trestu pro vás nebude ve společnosti místo či uplatnění?

Po zhodnocení výsledků, které mladiství odsouzení zaznamenali v dotazníku, bylo pro nás překvapující zjištění, že více než polovina odsouzených (25 dotazovaných, což činí 62,5%) uvedlo, že nemají strach z propuštění a uplatnění ve společnosti. Vzhledem k nízkému věku, trestné činnosti těchto jedinců i jejich kriminální kariéře můžeme připisovat tento pozitivní náhled nevyzrálé osobnosti mladistvých odsouzených a nezatežování se běžnými denními činnostmi v civilním životě. Jak dále odsouzení uváděli pomocí doplňujících otázek, většina nemá zajištěno pracovní místo a netají se faktem, že pokud nebudou mít finanční prostředky, budou dále páchat trestnou činnost. Zbýlých 15 odsouzených (což je 37,5%), musíme podotknout, že více jak polovina z nich (8 mladistvých odsouzených), pochází z diferenciační skupiny D, má strach z propuštění a následného života (viz. tab. č.7).

Tabulka č. 7 - **OBLAST UTVÁŘENÍ VNĚJŠÍCH VZTAHŮ**

		DIFERENCIAČNÍ SKUPINA			
		A	B	C	D
Vyberte, jaké jsou pro vás formy udržování kontaktu s rodinnou?	dopis	10	9	7	4
	telefon	7	2	2	0
	návštěva	8	6	5	2
	žádný	0	0	2	3
Komu nejčastěji směřují vaše korespondence a telefonní hovory?	rodiče	7	8	4	5
	družka	2	1	2	0
	inzerát	1	1	2	2
	nikdo	0	0	2	3
Máte z věznice možnost sdělit informace pomocí pevné linky zřízené ve věznici?	ANO	7	2	1	0
	NE	3	8	9	10
Máte strach, že po skončení trestu pro vás nebude ve společnosti místo či uplatnění?	ANO	1	3	3	8
	NE	9	7	7	2

6.6 STANOVENÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

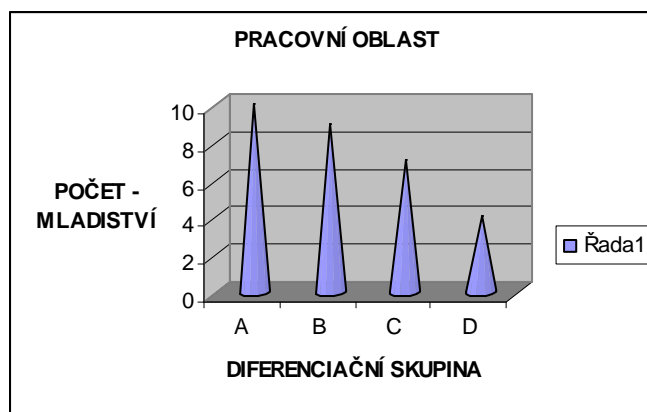
Při zpracování dotazníku a na základě zpracování získaných údajů z dotazníkového šetření jsme si před samotným vyplněním stanovili předpoklady, které nyní srovnáme se získanými výsledky.

Předpoklad P1 (oblast pracovních aktivit) - *Vzhledem k výzkumnému vzorku, se kterým bude průzkum proveden (mladiství odsouzení), předpokládám, že zájem o pracovní zařazení nebude vyšší jak 30%.*

Ze získaných výsledků, které byly zaznamenány v dotazníku, je zjevné, že o pracovní zařazení ve věznici Všeřady projevilo zájem 30 mladistvých odsouzených ze 40 dotazovaných, což je 75% dotazovaných odsouzených (viz tab.č.3).

Předpoklad, který byl stanoven na začátku šetření, **se nepotvrdil.**

Graf 2 ZÁJEM O PRACOVNÍ ČINNOST

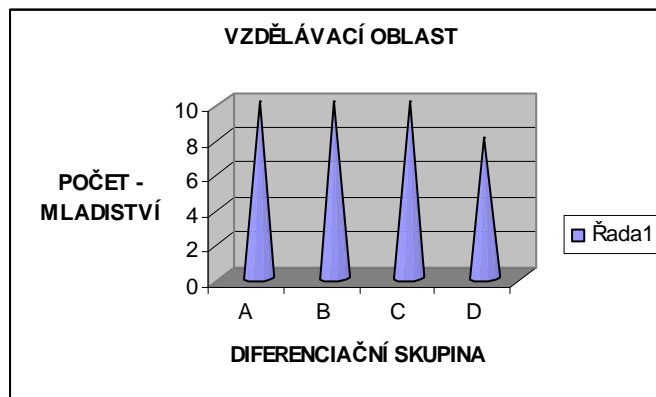

Předpoklad P2 (oblast vzdělávacích aktivit) - *O vzdělávání ve výkonu trestního opatření projeví větší zájem diferenciační skupina A a B mladistvých odsouzených než diferenciační skupina C a D mladistvých odsouzených.*

Ze získaných výsledků, které byly zaznamenány v dotazníku, bylo zjištěno, že o vzdělávání ve výkonu trestního opatření potvrdili větší zájem odsouzení z diferenciační skupiny A a B, kdy shodně zaznamenalo všech deset odsouzených v každé skupině zájem o účast na vzdělávání, což je 100% dotazovaných mladistvých odsouzených (viz tab. č. 4). V diferenciační skupině C rovněž všech deset odsouzených (100%) uvedlo zájem o zařazení do učebního oboru. Pouze v diferenciační skupině D uvedlo osm odsouzených (80%) zájem o zařazení do učebního oboru.

Předpoklad, který byl stanoven na začátku šetření, **se potvrdil**, jelikož odsouzení z diferenční skupiny A a B projeví 100% zájem o účast v učebním oboru ve věznici Všechny.

Graf 3 - ZÁJEM O VZDĚLÁVÁNÍ VE VĚZNICI

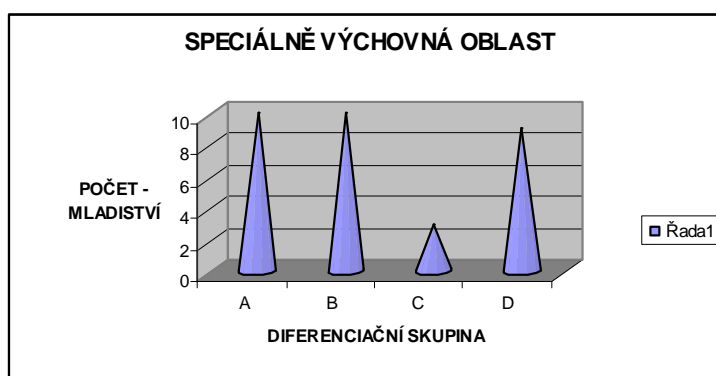

Předpoklad P3 (speciálně výchovná oblast) – Více jak polovina mladistvých odsouzených vyhledala dobrovolně za účelem řešení krizové situace speciální pedagogy či psychology ve věznici Všechny.

Ze získaných výsledků, které byly zaznamenány v dotazníku, bylo zjištěno, že ze 40 mladistvých odsouzených delikventů během výkonu trestního opatření ve věznici Všechny navštívilo či vyhledalo pomoc speciálního pedagoga nebo psychologa 32 dotazovaných odsouzených (viz. tab. č. 5).

Předpoklad **se potvrdil**.

Graf 4 KONZULTACE SE SPECIÁLNÍM PEDAGOGEM

P4) Předpokládáme, že zájem o účast na volnočasových aktivitách nabízených ve věznici Všechny bude ve všech skupinách A,B,C,D shodný.

Ze získaných výsledků, které byly zaznamenány v dotazníku, bylo zjištěno, že všech 40 mladistvých odsouzených během výkonu trestního opatření ve věznici Všehrady využilo některou z nabízených možností volnočasových aktivit (viz tab.č.6). Zásadní rozdíl byl v druhu absolvovaných aktivit, kde zásadní roli hrála diferenční skupina, v které byl odsouzený zařazen. V závěru musíme ale objektivně říci, že celková účast na volnočasových aktivitách byla ve všech skupinách shodná, což potvrdilo náš předpoklad ohledně zájmu o tyto formy trávení volného času ve věznici.

Předpoklad se potvrdil

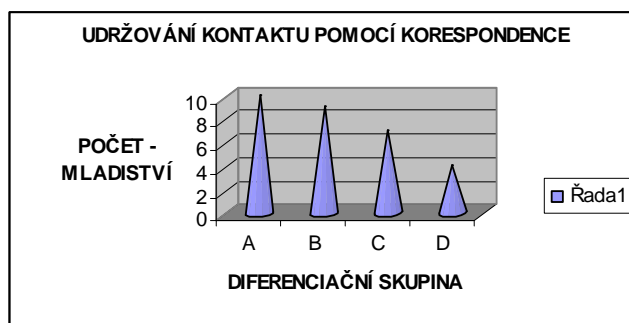
P5) *Domníváme se, že nejběžnější formou udržování kontaktu s blízkými bude u všech diferenčních skupin A, B, C, D kontakt realizovaný písemnou formou.*

Ze získaných výsledků je zřejmé, že nejčastější formou udržování kontaktu s rodinou je pro odsouzené písemná forma pomocí dopisů či korespondenčních lístků (viz tab. č.7). Během tohoto šetření jsme se dozvěděli několik základních údajů o kontaktech a formách jejich udržování, především komu korespondence směřuje, jak často, ale zejména jakým způsobem je kontakt prováděn. Jak se dalo předpokládat vzhledem k nízkému věku odsouzených a jejich finanční závislosti na rodinách či příbuzných jen deset dotazovaných mladistvých uvedlo, že má možnost a prostředky k navázání kontaktu jiným způsobem než písemně. Další možností pro odsouzené je kontakt s blízkými ve formě návštěvy. Vzhledem k důležitému faktu, že více než 30 mladistvých odsouzených pochází z Moravy, je u nich návštěva uplatňována jen výjimečně. Jednak z důvodu časového, ale především finančního.

V závěru musíme objektivně říci, že celková snaha mladistvých odsouzených udržovat kontakt s rodinou či blízkými je vysoká. Mladiství odsouzení se snaží mít kontakt s okolním světem a je pro ně motivující nadějí, že má o ně někdo zájem. Vyhodnocením výsledků jsme došli k závěru, že nejčastější formou udržování kontaktu mladistvých odsouzených ve všech diferenčních skupinách je písemná forma.

Předpoklad se potvrdil.

Graf 5 OBLAST UTVÁŘENÍ VNĚJŠÍCH VZTAH

6.7 NÁVRHOVNÁ OPATŘENÍ

Důležitým zjištěním v našem šetření byl překvapující zájem odsouzených o nabízené aktivity ve věznici Všehrdy. Projevili o ně zájem všichni odsouzení, kteří byli formou dotazníku osloveni. Překvapující bylo zjištění, že o aktivity je zájem i u odsouzených, kteří v civilním životě neměli žádné záliby. Ve věznici, v tomto pro ně nepřátelském prostředí, kde jsou nedobrovolně umístěni k výkonu trestního opatření, překvapivě projevili zájem o různé formy zájmových aktivit. Lze se už jen dohadovat, zda se jedná o promyšlené účelové jednání mladistvých odsouzených či o opravdový zájem o aktivity, na které v civilním životě neměli čas. Ať už je to tak či onak, rýsuje se tu cesta, která má smysl jak pro odsouzeného, tak pro samotnou nevědomou resocializaci jedince. Správným vedením a přístupem k odsouzenému vznikne malá naděje, že v odsouzeném vzbudíme zájem a snahu na sobě pracovat.

Samozřejmě nesmějí odsouzení mít pocit, že ve věznici jim je lépe než před samotným nástupem do výkonu trestního opatření. Věznice musí působit jako represivní složka, aby si odsouzený uvědomil, že už zpět nechce, ale není žádoucí dosáhnout toho, aby se do věznice „těšil“. V současné době je realita trochu jiná. Humanizací „nejen“ českých věznic, zřizováním humanitních organizací zabývajících se tím, zda není odsouzeným ubližováno a zda dostali to, na co mají nárok (což mnohdy nevědí ani samotní odsouzení), je zde malé místo k realizaci nápravných opatření. Teplé jídlo dvakrát denně, pravidelně čisté oblečení, vlastní postel a především možnosti, které většina jedinců venku neznala (televize, jazykové kurzy, sportovní činnosti s lektory, knihovna, různé zájmové kroužky – akvaristický, počítačový, modelářský, atd.), jsou jim ve věznici k dispozici, samozřejmě vše zadarmo a ve většině případů s nejnovější technologií či produkty, s kvalifikovanými lektory nebo vychovateli. Takto motivovaní odsouzení se mnohdy samotného konce trestu obávají

s myšlenkou, že se budou muset o sebe venku postarat vlastním úsilím, končí depresí a stavem, kdy vědí předem, že se vrátí k trestné činnosti z důvodu návratu do demotivujícího prostředí.

Naším prvořadým úkolem by mělo být pomocí preventivních programů časně a cílené snižování rizikové skupiny mladistvých, u kterých hrozí nebezpečí inkluze k trestné činnosti. Individuálním, ale i skupinovým přístupem, jak si situace vyžádá, za pomocí terénních pracovníků, kteří mají zmapované takto nebezpečné prostředí, působit všemi prostředky a snižovat rizika na minimum. Programy zacházení ve věznicích by měly být posledním distancem, který bude odsouzené motivovat k opětovnému návratu do civilního prostředí a prostředkem k vyplnění tzv. šedoprázdna po dobu strávenou za mřížemi. Měli bychom

- ✓ *vytvořit podmínky pro individuální přístup*
- ✓ *zřizovat specializovaná oddělení pro výkon zvláště nebezpečných, agresivních a delikventních jedinců*
- ✓ *využívat moderních trendů*
- ✓ *vytvořit efektivní plán denní činnosti mladistvých odsouzených*
- ✓ *sestavit tým „profesionálů“ při práci s mladistvými*
- ✓ *zařadit nové programy zacházení do výkonu trestního opatření*
- ✓ *zjednodušit legislativu vychovatelů a věnovat se praktické činnosti s odsouzenými*
- ✓ *důsledně využívat všech represivních prostředků k dosažení účelu výkonu trestního opatření*

7 ZÁVĚR

Hlavní téma, které ovlivňovalo průběh celého šetření a bylo ústředním motivem bakalářské práce, spočívalo v programech zacházení s mladistvými odsouzenými. V teoretické části jsme se zabývali problematikou vězeňství a vězeňské služby, částečně jsme se zmínili o historických počátcích kriminalistiky a vzniku delikvence mladistvých. V neposlední řadě jsme se zabývali samotným výkonem trestu odnětí svobody, v našem případě výkonem trestního opatření mladistvých odsouzených.

Vězeňská služba ve srovnání s policií nedosahuje takové medializace, i když spolu s Policií ČR a Armádou ČR plní obrannou funkci státu. Zajišťuje službu společnosti, ochranu života a majetku, ochranu osobní důstojnosti, udržuje klid a pořádek, zajišťuje dodržování práv a svobod. Její zaměstnanci, již jsou při svém výkonu povolání pod neustálým tlakem organizací dohlížejících, zda není porušován zákon a lidská práva jedinců, kteří se dopustili trestných činů, vykonávají v tomto nepřátelském prostředí svoji profesi. Málokdo si uvědomí, že každý z těchto zaměstnanců slouží pod přísahou, kterou složil ve prospěch státu, a nedůvěra veřejnosti, ale i některých nadřízených snižuje jejich odhodlání k poctivé práci. Tito zaměstnanci se snaží nejen o resocializaci jedinců, kteří se dopustili závažných i méně závažných trestných činů, ale i o samotný bezproblémový průběh výkonu trestu odnětí svobody. Svým jednáním a chováním se snaží výchovně působit na jedince, kteří byli ve společnosti nepřizpůsobiví a jejichž chování společnost odmítala.

V praktické části jsme se snažili nahlédnout mezi mladistvé odsouzené ve věznici Všehrdy a pomocí dotazníkového šetření zjistit oblíbenost jednotlivých nabízených programů zacházení. V provedeném šetření jsme zjistili, že odsouzení mladiství využívají nabízených možností věznice v dostatečné míře a s jejich kvalitou jsou ve většině spokojeni. Pozitivním prvkem při samotném šetření byl fakt, že mladiství odsouzení aktivně spolupracovali a podíleli se na vyplňování dotazníků, v nichž se objevily zajímavé náměty k novým programům zacházení, které odsouzení postrádají v nabídce zdejší věznice. Jak samotné šetření ukázalo, mladiství odsouzení považují programy zacházení za zpestření samotného pobytu ve věznici. Jsou pro ně ale i vynikajícím motivačním prvkem, protože hodnotící zpráva o průběhu výkonu trestního opatření a kladném plnění programů zacházení představuje jednu z cest k možnému podmíněčnému propuštění, již má většina odsouzených snahu využít. Tyto

programy zacházení pro ně představují most, který je spojuje s civilním prostředím, a proto jim náplň těchto programů není lhostejná.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem jsou mladiství odsouzení schopni akceptovat podmínky výkonu trestního opatření ve věznici Všehrdy, ale především jakým způsobem se budou aktivně zapojovat do oblasti resocializačních aktivit, jimž budou v průběhu svého trestu vystaveni. Z dotazovaných 40 mladistvých odsouzených, kteří byli vybráni ze čtyř diferenciačních skupin A, B, C a D vždy po deseti odsouzených, všichni plně a ochotně spolupracovali, projevíli zájem podílet se na vytvoření a realizaci aktuálního programu zacházení, který by měl být směřován nikoliv komplexně na skupinu, ale jednotlivě a individuálně na každého jedince.

Šetřením, které bylo provedeno ve věznici Všehrdy, jsme získali pomocí dotazníkového průzkumu nejen zajímavé informace, ale i náměty k zamyšlení. Zvláště v oblasti zájmových aktivit, která nás vzhledem k zadanému tématu bakalářské práce zajímá nejvíce, se objevila spousta motivačních námětů. Především v oblasti zájmových aktivit měli mladiství odsouzení zajímavé návrhy, např. videoprojekce v kinosálu a kulturní nebo hudební představení ve věznici. Další nejčastěji zmiňovanou variantou bylo trávení volného času v plaveckém bazénu. Samotná realizace těchto návrhů závisí na bezpečnostních opatřeních, která se uplatňují při pobytu mladistvého odsouzeného mimo věznici. Musíme si připustit, že se jedná o jeden z nejvyšších možných motivačních činitelů, které můžeme odsouzeným nabídnout. I kdyby se jednalo jen o minimální počet mladistvých odsouzených, kteří by měli tuto možnost využít, a samozřejmě za přesně stanovených podmínek, šlo by i tak o vysoce motivační činitel ve výkonu trestního opatření. V současné době v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody jsou uvedeny formy kázeňských odměn a je zde stanoveno, že odsouzení mohou být odměněni formou opuštění věznice až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení s mladistvými. Bohužel musím konstatovat, že většina odsouzených nesplňuje podmínky, které by umožňovaly pobyt mimo věznici v doprovodu zaměstnance vězeňské služby. Pokud se i přesto najde mezi odsouzenými výjimka, pak další negativní reakce vychází ze strany samotných zaměstnanců, kteří nechtějí toto riziko s mladistvým odsouzeným podstoupit. Hlavním úkolem zaměstnanců vězeňské služby by však mělo být především odsouzené zaujmout a plnohodnotně vyplnit jejich čas, který stráví za zdmi věznice, zařazením aktuálních trendů, jež by přispěly k resocializaci či k samotné socializaci odsouzeného a zvýšení jeho právního vědomí.

Aktuální otázkou českého vězeňství, ale i života v civilním sektoru je rasová nesnášenlivost a problematika extrémistických skupin. Je zcela logické, že jedinci, kteří se k těmto skupinám hlásí či jsou dokonce jejich aktivisty, skončí za zdmi věznice. Tím problém nekončí, protože i zde pokračují ve své ideologii a jsou přesvědčeni, že jejich názor a postoj k dané problematice je nejlepší. Zařazení nových programů, které by se orientovaly na problematiku rasové nesnášenlivosti a extrémismu, je bezesporu zapotřebí. Důkladným rozbořením jednotlivých extrémistických skupin, jejich idejí a cíle, zhodnocením negativ a pozitiv pro společnost směřovat k utvoření racionálního náhledu na tuto problematiku. Ne vždy jsou tyto jedinci plně informovaní, jaké má která skupina cíle, častěji jsou dezinformováni a v drtivé většině podlehnou rozhodnutí skupiny. Samozřejmě pokud se budeme snažit působit na odsouzené v tomto ohledu, nesmíme opominout ani minoritní skupinu Romů a zařadit výuku o tomto etniku, jejich kulturních a náboženských zvyklostech a tím se snažit snížit napětí mezi jednotlivými skupinami odsouzených přiblížením jejich kulturních a historických kořenů.

Samotné programy zacházení tvoří nedílnou součást celého výkonu trestního opatření mladistvého odsouzeného, a proto by jim měla být věnována veškerá pozornost. Tyto programy musejí být především přínosné pro samotného odsouzeného a ne jen zaplněním tabulkových mezer, kde odsouzení účast pouze stvrzují svým podpisem. Dále musejí být směřovány k resocializaci či socializaci každého jednotlivce zvlášť. Zvláštní ohled u této skupiny mladistvých odsouzených musí být brán na individuální přístup. Další nedílnou součástí kvalitní nabídky programů zacházení představuje vytvoření optimálních podmínek a prostředí, kde budou tyto programy realizovány. Nesmí chybět vyškolený a zkušený profesionální personál, který je znalý aktuální problematiky vězeňství a s ní spojených nových trendů. Samozřejmostí by mělo být, že se musí jednat o skvělé pedagogy, kteří dokážou odhadnout situaci a správně a včas načasovat formy jednotlivých terapií. Pochopitelně vybavenost a pestrost jednotlivých učeben či terapeutických místností, kde se tyto programy realizují, přispívá k pozitivnímu přínosu samotného programu zacházení.

Souhrnem všech těchto faktorů, které tvoří jednotlivý program zacházení, by konečným produktem měl být takový program, který vychází z praxe a aktuálních potřeb jednotlivých mladistvých odsouzených. Programy zacházení, jež budou plnit účely, pro které byly vytvořeny, jsou důležitou a nedílnou součástí resocializačního procesu mladistvého odsouzeného a jeho úspěšné reintegrace do společnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. ČÍRKOVÁ, Ludmila. *Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých*. Kriminalistika. 2003. ročník XXXVI.č.4
2. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Vydavatelství a nakladatelství Čeněk. Plzeň. 2004. str. 431. ISBN 80-86473-86-4
3. HALUZOVÁ, Soňa. BLANDA, Robert. *Při práci utíká trest rychleji*. časopis České vězeňství. ročník 2009. č. 3
4. JELÍNEK, Jiří. *K trestní odpovědnosti mladistvých*, Kriminalistika, roč. 2005, č. 2
5. KAČER, Robert. *Odborníci o zaměstnávání vězňů*. časopis České vězeňství. ročník 2009. č. 3.
6. KALINA, Kamil a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti* 2. I. vydání. Úřad vlády České republiky. Praha. 2003. str. 343. ISBN 80-86734-05-6
7. MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. I. vydání. Portál. Praha. 1998. str. 335. ISBN 80-7178-226-2
8. NEŠPOR, Karel. MARHOUNOVÁ, Jana. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. I. vydání. EMPATIE. Praha. 1995. str. 112. ISBN 80-901618-9-8
9. ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. I. vydání. Praha. 1994. str. 75. ISBN 80 -85850-00-1
10. SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. I. vydání. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec. Liberec. 2009, str. 186. ISBN 978-80-7372-448-1
11. SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl*. I. vydání. Vysokoškolský podnik s.r.o. Liberec. Liberec. 2001. str. 47. ISBN 80-7083-495-1

- 12.** SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II. díl.* I. vydání. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec. Liberec. 2007, str. 77. ISBN 978-807372-204-3
- 13.** SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl.* I. vydání. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec. 2007, str. 69. ISBN 978-80-7372-205-0
- 14.** TŘESOHLAVÁ, Zdeňka a kolektiv. *Lehká mozková dysfunkce u dětí.* I. vydání. Avicenum. Praha. 1974, str. 176. ISBN 08-076-74
- 15.** VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby. I. díl.* Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec. Liberec. 2003, str. 102. ISBN 80-7083-702-0
- 16.** VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby. II. díl.* I. vydání. Vysokoškolský podnik s.r.o Liberec. Liberec. 2003, str. 102. ISBN 80-7083-703-9
- 17.** <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/zakladni-informace-151/charakteristika-veznice-3921> (18.2.2010)
- 18.** Zákon č. 169/1999 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody
- 19.** Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže
- 20.** Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody

SEZNAM PŘÍLOH

- 1. Příloha 1 – Dotazník**
- 2. Příloha 2 – Program zacházení ve výkonu trestu odnětí svobod**
- 3. Příloha 3 – Vyhodnocení programu zacházení za uplynulý měsíc**
- 4. Příloha 4 – Žádost o přerazení do diferenční skupiny**
- 5. Příloha 5 – Aktuální nabídka aktivit programů zacházení**

Příloha 1 - Dotazník

DOTAZNÍK

Tento dotazník je anonymní a slouží pouze k výzkumným účelům této práce. Prosím o vyplnění všech položek v dotazníku zakroužkováním správné odpovědi, popřípadě pokud to znění otázky vyžaduje, písemným doplněním.

1. *Byl jste před nástupem do výkonu trestního opatření zaměstnán?*

ANO NE

2. *Pracoval byste, pokud by vám věznice nabídla práci?*

ANO NE

3. *Máte zájem po výkonu trestního opatření pracovat?*

ANO NE

4. *Pracoval jste někdy v brigádnických činnostech, úklidových pracích a podobně?*

Pokud ano, tak kde?

ANO NE

5. *Dokončil jste základní školní docházku?*

ANO NE

6. *Měl byste zájem o učební obor, kurz, z možností nabídky Školského vzdělávacího střediska ve věznici Všehrdy? Pokud ano, tak jakého?*

ANO NE

7. *Měl by jste zájem o rekvalifikační kurzy? Pokud ano, tak jaké?*

ANO NE

8. *Jste vyučen v nějakém oboru? Pokud ano, tak ve kterém?*

ANO NE

9. *Je pro vás speciální pedagog důvěryhodná osoba, které sdělíte důvěrné informace?*

ANO NE

10. *Vyhledal jste pomoc jiného speciálního pracovníka ve věznici? Pokud ano, tak za jakým účelem?*

ANO NE

11. Máte pocit, že vám je umožněno kdykoliv provést pohovor se speciálním pracovníkem, pokud to opravdu potřebujete?

ANO NE

12. Je ve věznici někdo jiný, kdo vám pomohl překonat dosavadní výkon trestního opatření? Pokud ano, tak kdo?

ANO NE

13. Máte ve svém programu zacházení některé volnočasové aktivity? Pokud ano, tak které?

ANO NE

14. Postrádáte v nabídce zájmových aktivit programy, které byste rádi navštěvovali ve věznici Všehrdy? Pokud ano, napište které?

ANO NE

15. Jak jste trávil svůj volný čas před nástupem do věznice.

.....

16. Účastnil byste se v rámci zájmových aktivit vysvětlení problematiky extremismu a rasové nesnášenlivosti. Pokud ano, tak proč?

ANO NE

17. Napište, jakou formou udržujete kontakt s civilním světem?

.....

18. Komu nejčastěji směřuje vaše korespondence, telefonní hovory?

.....

19. Máte možnost z věznice sdělit informaci pomocí telefonní linky zřízené ve věznici?

ANO NE

20. Máte strach, že po skončení trestu na vás nejbližší okolí zanevře? Pokud ano, tak proč.

ANO NE

Příloha 2 – Program zacházení ve výkonu trestu odnětí svobod

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
VT-O	utváření vnějších vztahů	Sociálně právní poradenství
VT-Z	zájmové	Sportovní hry
VT-Z	zájmové	Stolní tenis

Kód vězně: **XY**

Příjmení: -----

Jméno: -----

Program zacházení ve VTOS

	Cíle programu	Zařazením do vzdělávacího procesu při ŠVS vypěstovat návyky na pravidelnou činnost, pochopit její smysl. Účastí ve vzdělávání při ŠVS čerpat vědomosti ke korektuře svého jednání, chování a postojů ke společnosti v souladu s právním řádem. Korekcí svého vlastního chování se nedopouštět porušování vnitřního řádu věznice, snažit se tak o postupné zahlazování kázeňských trestů. Naučit se sebeovládání a účelnému využívání volného času bez zneužívání návykových látek. Snažit se navázat kontakt s rodinou.
1.	Pracovní aktivity	úklidová a obdobná činnost na ubytovně brigádnické práce ve prospěch věznice
2.	Vzdělávací aktivity	ŠVS - stavební výroba (od 22.1.2010) Studuje ŠVS: ano Počet hodin studia na ŠVS: 30,0000
3.	Speciálně výchovné aktivity	sociálně právní poradenství účast na komunitách
4.	Zájmové aktivity	stolní tenis sportovní hry
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	dosud neprojevil zájem o udržování kontaktu s blízkými

Příloha 3 – Vyhodnocení programu zacházení za uplynulý měsíc

Vyhodnocení programu zacházení za období ÚNOR 2010, DS C III. Základní údaje:

Vazbu vykonal ve VV Ostrava od -----do -----, Dnem ----- převeden do VTOOS a dne ----- byl přemístěn k jeho výkonu do věznice Všehrdy na NO. Dne ----- umístěn na 3. ubytovna - přízemí do kolektivu vychovatele XY. Ve VV 5x kázeňsky trestán, kázeňsky odměněn nebyl.

Cíl programu zacházení: Zařazením do vzdělávacího procesu při ŠVS vypěstovat návyky na pravidelnou činnost, pochopit její smysl. Účastí ve vzdělávání při ŠVS čerpat vědomosti ke korektuře svého jednání, chování a postojů ke společnosti v souladu s právním řádem. Korekcí svého vlastního chování se nedopouštět porušování vnitřního řádu věznice, snažit se tak o postupné zahlazování kázeňských trestů. Naučit se sebeovládání a účelnému využívání volného času bez zneužívání návykových látek. Snažit se navázat kontakt s rodinou. Celkově **cíl programu zacházení stále neplní.**

Odůvodnění - agresivní, nevypočitatelný, v hodnoceném období 2x kázeňsky trestán (1x fyzické napadení, 1x nedodržování VŘV) .

Pracovní aktivity: úklidová činnost na ubytovně, brigádnické práce ve prospěch věznice- **plní s dohledem**

Vzdělávací aktivity: ŠVS - malíř (od -- vyřazen), od -- zařazen ŠVS- zedník - **plní**

Speciálně výchovné aktivity: sociálně právní poradenství - **nevyužil**

Zájmové aktivity: sportovní hry - účast sporadická, stolní tenis - **plní jen částečně**

Utváření vnějších vztahů: kontakt nechce udržovat, návštěvu neměl - **neplní**

Hodnocení pořádku a kázně: jeho chování je stále nevyrovnané a nepředvídatelné. Pokyny a nařízení zaměstnanců VS ČR respektuje s problémy. Agresivita, nevypočitatelný, zhoršení kázně, snahy o dominanci, dělá si "co chce". Pořádek na ložnici udržuje. Oblast kázně celkově **neplní.**

Kázeňské tresty a odměny: v hodnoceném období nebyl odměněn, kázeňsky trestán 2x KT.

Závěr a doporučení: Celkově **PZ v hodnoceném období neplnil.** Stále záporně hodnocen. Úkol zaměřit se na podstatné zlepšení chování a kázně, bez kázeňských trestů. V únoru 2010 přeřazen z 2 do odpovídající 3. postupné vnitřní diferenciační skupiny. Aktualizaci PZ nežadá

Příloha 4 – Žádost o přeřazení do diferenční skupiny

Návrh na přeřazení odsouzeného v rámci vnitřní diferenciace

identifikační číslo, jméno, příjmení:

datum narození:

Typ věznice:

Současná diferenční skupina:

Navrhovaná diferenční skupina:

Odůvodnění:

vychovatel:

Vyjádření odborné komise:

Předseda – vedoucí oddělení výkonu trestu

doporučuji – nedoporučuji

Členové - vychovatel

doporučuji – nedoporučuji

- spec. pedagog

doporučuji – nedoporučuji

- psycholog

doporučuji – nedoporučuji

- sociální pracovník

doporučuji – nedoporučuji

- vedoucí lékař zdravotnického střediska

doporučuji – nedoporučuji

Závěr odborné komise :

nedoporučuje umístit – doporučuje umístit ke dni :

Rozhodnutí ředitele věznice:

schvaluji – neschvaluji

Vrchní rada

Ve Všehrdech dne : _____

plk. Mgr. Jiří Šrajber
ředitel

věznice

Odsouzený seznámen dne: _____

Podpis

odsouzeného

AKTUÁLNÍ NABÍDKA AKTIVIT PROGRAMU ZACHÁZENÍ

1. PRACOVNÍ AKTIVITY

1. pracovní zařazení formou volného pohybu
2. pracovní zařazení formou střeženého pracoviště
3. práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice
4. úklidové práce
5. ústavní režie
6. sebeobslužné činnosti
7. práce na zahradě
8. rukodělné práce
9. práce prospěšné pro příspěvkové organizace

2. VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY

1. vzdělávání v rámci školského vzdělávacího střediska
2. povinná školní docházka
3. občanská a rodinná výchova
4. základy právní výchovy
5. ekonomie
6. anglický jazyk
7. německý jazyk
8. český jazyk
9. český jazyk pro cizince
10. přírodovědný kroužek
11. motoristický kroužek
12. planeta Země
13. základy společenského chování
14. základy všeobecných znalostí
15. svět práce a předprofesní příprava
16. základy českého jazyka pro mladistvé
17. základy informatiky
18. zdravý životní styl

19. stolní a společenské hry

20. rekvalifikační kurzy

3. SPECIÁLNÍ VÝCHOVNÉ AKTIVITY

1. základy relaxačních technik
2. výchovné poradenství a primární drogová prevence
3. pracovně profesní poradenství
4. krizová intervence
5. psychokorektivní poradna
6. psychologické poradenství
7. pedagogické poradenství
8. sociálně právní poradenství
9. terapeutický výcvik
10. relaxační techniky
11. terapie a kultivace osobnosti drogově závislých
12. problematika extremismu
13. rasismus
14. mladiství a kriminalita

4. ZÁJMOVÉ AKTIVITY

1. šachy
2. soft tenis
3. stolní tenis
4. sálová kopaná
5. míčové hry
6. volejbal
7. floorbal
8. kondiční posilování
9. nohejbal
10. sportovní hry
11. petanque
12. elektronické šipky
13. videoprojekce
14. kulturní představení
15. sportovní a míčové hry
16. pěstitelství rostlin

- 17. hudební kroužek
- 18. taneční kroužek
- 19. výtvarné techniky
- 20. základy hry na kytaru